

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED

UDREDNING OM VIDENSGRUNDLAGET
PÅ DE VIDEREGÅENDE KUNSTNERISKE
UDDANNELSER

Kunstnerisk Udviklingsvirksomhed

– Udredning om vidensgrundlaget på de videregående kunstneriske uddannelser

Udgivet af:
Kulturministeriet

Oplag:
Udkommer kun elektronisk

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1203 København K
Tlf.: 33 92 33 70
E-post: kum@kum.dk
www.kum.dk

Forside: Lysforsøg i projektet “Hybrid fiber belysning – rettet mod et mindre økologisk fodaftryk”.
År: 2010 / Foto: Helle Rude Trolle, Designskolen Kolding

INDHOLD

Indledning	4
Arbejdsgruppens samlede anbefalinger	11
1. Definition af begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed i en dansk kontekst	15
1.1 Kunstnerisk udviklingsvirksomhed: dens betydning og funktion på uddannelsesinstitutionerne	15
1.2. Officielle termer: kunstnerisk udviklingsvirksomhed og artistic research	17
1.3. Definition af begrebet 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed' i Danmark	18
2. Etablering af særlige støttemuligheder for projekter og etablering af stipendier inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed	22
2.1. Muligheder for støtte til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed	22
2.2 Mulighederne for praksisbaserede kunstneriske udviklingsstipendiat, jf. Flerårsaftalen for de videregående kunstneriske uddannelser	24
3. Kortlægning af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner	26
3.1 Lovgrundlaget for uddannelsesinstitutionernes kunstneriske udviklingsvirksomhed	26
3.2. Den konkrete kunstneriske udviklingsvirksomhed ved institutionerne	27
3.3 Organiseringen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionerne	21
3.4 Definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionerne	41
Bilagsliste	46
Bilag 1 Kommissorium for udredning om kunstnerisk udviklingsvirksomhed	47
Bilag 2 Kunstnerisk udviklingsvirksomhed i nordisk og international kontekst	50
1.1 Kunstnerisk udviklingsvirksomhed i andre landes lovgivning	51
1.2 Third-cycle grader inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed	52
1.3 Programmer til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed	54
1.4 Eksempler på udenlandske definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed	57
Bilag 3 Spørgeguide til interviews med uddannelsesinstitutionerne	62
Bilag 4 Program for seminar om kunstnerisk udviklingsvirksomhed	63

INDLEDNING

Denne rapport er resultatet af en udredning om kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, gennemført i 2010/2011. Udredningen er gennemført af en arbejdsgruppe bestående af eksperter og interessenter, der har bidraget med erfaringer og indsigt i området.¹

De kunstneriske uddannelsers betydning for samfundet

De videregående kunstneriske uddannelsers hovedopgave er at bidrage til at udvikle kunsten og kulturen i samfundet. Uddannelsesinstitutionerne skal uddanne de næste generationer af professionelle musikere, arkitekter, designere, filmfolk, scenekunstnere og billedkunstnere og med dem udvikle fagene og berige kulturlivet.

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner er andet og mere end uddannelsesinstitutioner. De er også kunst- og kulturinstitutioner, der danner ramme om skabelse af kunstværker, udførelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, forskning og forskellige former for formidlingsvirksomhed, herunder overlevering af kulturbærende fag og traditioner. Derfor spiller de kunstneriske uddannelsesinstitutioner og den viden og erkendelse, der opbygges her, en vigtig rolle i kunst- og kulturlivet, både på internationalt, nationalt og lokalt niveau.

De kunstneriske uddannelser hviler på et videns- og erkendelsesgrundlag, der dels består af kunstfaglig praksis og forskning, dels – hvilket er unikt for disse uddannelser – også består af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Betydningen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed

I overensstemmelse med lovgivningen er størstedelen af de kunstneriske uddannelsesinstitutioner forpligtet til at udføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Denne aktivitet indgår – med varierende vægtning i forhold til institutionernes andre opgaver – som en vigtig del af vidensgrundlaget for uddannelserne på disse institutioner. For mange af uddannelsesinstitutionerne danner kunstnerisk udviklingsvirksomhed, sammen med institutionens øvrige videns- og erkendelsesskabende aktiviteter, et væsentligt fundament for metodologi, pædagogisk udviklingsvirksomhed, kunstnerisk praksis og videreudvikling af kompetencer og færdigheder på de forskellige kunstneriske fagområder. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed giver uddannelsesinstitutionernes faglige ansatte mulighed for at foretage eksperimentel udforskning af kunstnerisk praksis og udforske kunst-

---

¹ Denne rapport omhandler de videregående kunstneriske under 'lov om videregående uddannelser under Kulturministeriet'. Med Kongelig resolution af 3. oktober 2011 blev de videregående kunstneriske uddannelser, der alle hidtil havde været under Kulturministeriets ressort delt, idet bl.a. arkitekt- og designuddannelserne blev ressortflyttet til Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser.

neriske problemstillinger og metoder, som kan få stor betydning for den enkelte kunstner, for institutionen og for kunstarten. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed har således en selvstændig værdi og betydning på uddannelsesinstitutionerne.

Videnskabelige og kunstneriske uddannelser er funderet i forskellige erkendelsesfelter, hvilket har været den historiske og rationelle årsag til adskillelsen af de to typer uddannelser. Den løbende udvikling af de videregående kunstneriske uddannelsers vidensgrundlag og den internationale harmonisering af uddannelsesstrukturen på de videregående uddannelser (den såkaldte Bologna-proces²) betyder, at de videregående kunstneriske uddannelser i dag hviler på en praktisk integration af flere videns- og erkendelsesfelter. De kunstneriske uddannelser rummer i dag således fag, der er traditionelt videnskabelige, og andre fag der er traditionelt kunstneriske. Nogle kompetencer er videnskabelige, andre er kunstneriske, og de to felter supplerer i praksis hinanden på uddannelserne.

Nødvendigheden af en definition og dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner skal – som de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner – akkrediteres³. Ved akkrediteringen stilles der krav om, at institutionerne skal kunne dokumentere deres vidensgrundlag. Det betyder, at de kunstneriske uddannelsesinstitutioner som et særligt krav skal kunne redegøre for omfanget af den kunstneriske udviklingsvirksomhed, hvilke aktiviteter der er tale om, og hvorledes viden fra disse aktiviteter tilgår uddannelserne.

Selvom institutionerne i dag har en stor kunstnerisk videns- og erkendelsesproduktion, der udvikles med afsæt i kunstnerisk udviklingsvirksomhed, er store dele af denne aktivitet ikke dokumenteret selvstændigt. Det skyldes flere faktorer. Blandt andet har der manglet fælles rammer og kriterier for dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed som en særskilt videns- og erkendelsesskabende aktivitet. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed er ofte, og traditionelt, foregået i tæt samspil med forskning, kunstnerisk praksis, pædagogisk udviklingsvirksomhed og andre videns- og erkendelsesskabende aktiviteter og er derfor blevet dokumenteret sammen med disse. Det skyldes også en stor diversitet i institutionernes praksis specifikt på området: Enkelte af institutionerne har i større eller mindre grad formuleret fordringer til og etableret en praksis for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men i de fleste tilfælde er der ikke etableret klare rammer og rutiner specifikt for kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Der er således behov for at definere institutionernes forståelse af – og klarlægge kravene til dokumentation af – den kunstneriske udviklingsvirksomhed.

---

² I 1999 underskrev undervisningsministre fra 29 europæiske lande Bologna-deklARATIONEN med den hensigt at realisere et fælleseuropæisk område for videregående uddannelse inden 2010. Efterfølgende har flere tilsluttet sig, således at det uddannelsespolitiske samarbejde i dag omfatter 47 lande.

³ Jf. lov om Akkrediteringsinstitutionen for videregående uddannelser.

Ud over at imødekomme de krav, der stilles til kunstnerisk udviklingsvirksomhed i forbindelse med akkrediteringen af uddannelserne, kan en klarere definition og en bedre dokumentationspraksis for aktiviteten sikre, at Danmark fortsat er på omgangshøjde med den internationale udvikling på dette område. Både nationalt og internationalt er der fokus på kunstnerisk udviklingsvirksomhed (artistic research) som en væsentlig faktor i de kunstneriske uddannelsers vidensgrundlag – sammen med forskning og viden fra faglig praksis. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed er dermed uundværlig i den proces, der foregår i udviklingen af den moderne, højere kunstuddannelses identitet.

Klarere definitioner og tydeligere rammer for dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed vil også imødekomme det generelt voksende krav til de videregående uddannelser i Europa om gennemsigtighed og legitimitet i brugen af offentlige midler og vil skabe synlighed for aktiviteterne i en stigende konkurrence om særlige politisk fastsatte puljer til fx forskning, innovation og udvikling af Danmarks kreative konkurrencekraft.

Endvidere kan tydeligere definitioner og bedre dokumentationsformer bidrage til, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed synliggøres generelt og opnår anerkendelse som en aktivitetstype, der ligestillet med forskning har stor værdi som vidensgrundlag for de kunstneriske uddannelser og for samfundet som helhed.

Arbejdsgruppen bemærker, at der generelt er stigende fokus på netop kunstens og den kulturelle sektors betydning for samfundsøkonomien, konkurrenceevnen og udviklingen af entreprenørskab. Set i denne sammenhæng kan kunstnerisk udviklingsvirksomhed derfor også levere bidrag til uddannelsen af kreative medarbejdere og iværksættere, som er i stand til at tænke anderledes – ‘out of the box’.

Specifikt kan viden og kompetencer inden for området kunstnerisk udviklingsvirksomhed gøre de færdiguddannede i stand til at reflektere over den kunstneriske praksis; og dét kan skabe basis for at udnytte kunstneriske processer og produkter til nye og ‘anderledes’ innovationer, der kan bidrage til bæredygtig vækst og velfærd.

Ifølge en undersøgelse fra 2010 igangsat af Europakommissionen er den kulturelle sektor⁴ en af de hurtigst voksende sektorer i Europa med en vækst, der er 12 procent højere end den samlede økonomiske vækst. *“The most significant shift in the perception of the role of culture within modern society has been through an improved understanding of the place for culture in the ‘knowledge economy’”. “In particular, the specific role of creativity and innovation in a modern economy has led economists to turn their attention towards studying the role of creativity as a key competitiveness driver.*

---

4 I undersøgelseerne omfatter den ‘kulturelle sektor’ såvel de ‘klassiske’ kulturområder (scenekunst, musik, billedkunst, kulturarv, litteratur) som kulturindustrien (tv, radio, trykte medier, film, dvd, spil, nye medier, musikindustrien, bøger) som de kreative erhverv (arkitektur, reklamebranchen, design, mode m.m.).

‘Creativity’ has become an important differentiator and driver of competitiveness and growth.”⁵

Undersøgelsen konkluderer også, at den kulturelle sektors store vækstpotentiale ikke udnyttes tilstrækkeligt i dag på grund af manglende forståelse for sektorens store betydning. Ifølge undersøgelsen kan en bedre kommunikation mellem det kulturelle miljø og “*de ansvarlige for den økonomiske og sociale udvikling på alle niveauer*” fremme forståelsen og udnyttelsen af potentialet.

De kunstneriske uddannelser og disses specifikke vidensgrundlag, forskning, viden fra kunstnerisk praksis og kunstnerisk udviklingsvirksomhed, spiller derfor en væsentlig rolle for den kulturelle sektors vækstpotentiale. Dette gælder både dimittendernes kompetencer og en øget synlighed af de kunstneriske og kreative områder og deres betydning.

Den væsentligste argumentation for vigtigheden af kunstnerisk udviklingsvirksomhed – og dermed for behovet for at dokumentere aktiviteten – ligger imidlertid i dens betydning for selve kunstarternes videreudvikling.

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed giver en skabende eller udøvende kunstner muligheden for, inden for definerede rammer, at reflektere over, dokumentere og formidle den erkendelse og indsigt, der opstår i eller knytter sig til den kunstneriske skabelsesproces. Dermed etableres en refleksionspraksis og en dialog om den kunstneriske proces og værket, som strækker sig ud over selve kunstværket og den enkelte kunstner, og som vil kunne få betydning for videreudviklingen af fagområdet på kort eller langt sigt.

Til kunsten generelt stilles der naturligvis ingen fastlagte krav, ud over de ambitioner kunstneren opstiller for sig selv og sit værk. Derimod må der stilles formelle krav til den, der bedriver kunstnerisk udviklingsvirksomhed i en institutionel sammenhæng. De formelle krav vil ligne, men ikke være de samme som de krav, der stilles til den videnskabelige forskning.

Den kunstneriske udviklingsvirksomhed og den videnskabelige forskning er båret af hver sin logik, benytter vidt forskellig praksis og tilvejebringer forskellige vidensformer. De to former for viden kan i meget høj grad befrugte hinanden.

Traditionelt har kunstnerisk viden og erkendelse været vævet tæt sammen med kunstnerens erfaring, ofte så tæt at det frembragte fik karakter af et rent personligt anliggende uden mulighed for formidling eller viderebringelse. Der udvikles imidlertid også viden og erkendelse ved kunstnerisk udviklingsvirksomhed – uden der er tale om videnskabelig viden, eller at den kunstneriske proces dermed skal akademiseres eller viden-

---

⁵ “Study on the contribution of culture to local and regional economic development as part of European regional policy”, Centre for Strategy and Evaluation Services (CSES), http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc2942_en.htm.

skabeliggøres. Kunstnerisk viden og erkendelse forstås og kan diskuteres inden for 'fagfeltet' og bidrage til en forståelse af sammenhænge uden for værket selv.

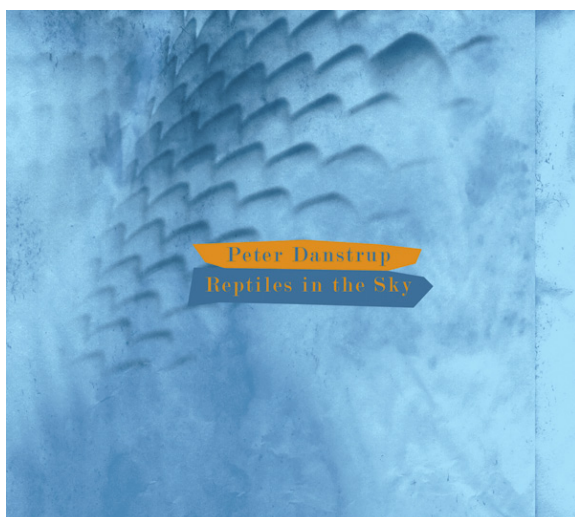
De videregående kunstneriske uddannelsers fagområder har naturligt qua deres forskellige opgaver og væsensforskellige udgangspunkt for vidensproduktion divergerende tilgange til forståelsen og produktion af viden. Viden som resultat af en videnskabelig forskningsproces kan altså opfattes forskelligt fra viden, der er resultat af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Denne divergens i opfattelsen af vidensbegrebet har været en grundlæggende præmis i udvalgsarbejdet, men med forståelsen af, at der eksisterer forskellige videns- og erkendelseformer, der kan befrugte hinanden og ofte vil indgå i en sammenhængende vidensproduktion, bør de kunstneriske uddannelsesinstitutioner kunne tilslutte sig den ramme for definition og dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, som arbejdsgruppen med nærværende rapport lægger op til.

RYTMISK MUSIKKONSERVATORIUM

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED

*Kompositioner for
messinggruppe og jazztrio
'Reptiles In The Sky' (2010)*

ÅR: 2009 / KREDITERING: PETER DANSTRUP

Docent, bassist Peter Danstrup gennemførte et kunstnerisk udviklingsprojekt med intentionen om at bringe jazztrioformatet og messinggruppen sammen i en nyskabende helhed. Resultatet udgør 9 egne kompositioner og 3 kollektive spontane kompositioner, der alle er indspillet på cd'en 'Reptiles In The Sky'. Hver af de 12 kompositioner har sit eget inspiratoriske afsæt og sin egen tilblivelseshistorik, som gennem optegnelser og nodeeksempler formidles som forskellige centrale problematikker i de kunstneriske arbejdsprocesser. Især refleksioner omkring afvejninger mellem komponistens egne kunstneriske valg over for bandkollektivets og producerens indspil står centralt.

Produktionsprocessen er gennemført i tæt samarbejde med Danstrups kollega professor Django Bates, så projektet rummer ligeledes nye erfaringer med kollegialt udviklingsarbejde. Som et tilknyttet sideprojekt har Danstrup reflekteret over, hvordan erfaringerne fra projektet direkte kan tilflyde den daglige undervisning i kunstnerisk udviklingsvirksomhed, både hvad angår de kunstneriske projekterfaringer og den efterfølgende skriftlige refleksion og formidling. Det kunstneriske udviklingsarbejde er dokumenteret igennem en projektrapport, som er tilgængelig på konservatoriets hjemmeside, hvor der også henvises til det kunstneriske materiale.

http://www.rmc.dk/forskning_og_udvikling/fou_projekter/afsluttede_projekter/komposition_og_sangskrivning/

Udredning om kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Arbejdsgruppen, som Kulturministeriet nedsatte i marts 2010 har gennemført udredningen med det formål at skabe klare overordnede rammer for gennemførelse, kvalitetssikring og dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

I udredningen har arbejdsgruppen foreslået en overordnet, fælles definition af begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed, jf. kapitel 1, samt formuleret anbefalinger til igangsætning af overordnede programmer til støtte for institutionernes kunstneriske udviklingsvirksomhed, jf. kapitel 2. Arbejdsgruppen har undersøgt og kortlagt praksis og aktiviteter på området ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, jf. kapitel 3, og undersøgt lovgivning og status for aktiviteten i andre lande, vi normalt sammenligner os med, jf. bilag 2.

På baggrund af disse undersøgelser har arbejdsgruppen formuleret en række anbefalinger til Kulturministeriets og institutionernes udvikling og forbedring af området. Arbejdsgruppens samlede anbefalinger er resumeret i slutningen af indledningen.

Kommissorium for udredningen og arbejdsgruppens sammensætning

Jf. bilag 1 blev udredningsopgaven igangsat i forlængelse af Forskningsstrategi for Kulturministeriets område, som blev offentliggjort den 9. marts 2009. Forskningsstrategiens formål var blandt andet at klarlægge forskningsbegrebet og tilgrænsende begreber på baggrund af mange års debat om definitionen og afgrænsningen af forskning på ministeriets område. Forskningsstrategien peger blandt andet på vigtigheden af, at der foretages en tilsvarende afklaring af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, da der ikke på dette tidspunkt var opstillet konkrete, eksplicitte definitioner eller kriterier for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Udredningen om kunstnerisk udviklingsvirksomhed omfatter uddannelser under lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner under Kulturministeriet, der har som forpligtelse at kvalificere de studerende til kunstnerisk virksomhed.

Arbejdsgruppens sammensætning

Udredningen er blevet gennemført af en arbejdsgruppe bestående af eksperter og interessenter, der har bidraget med erfaringer og indsigt på området.

Arbejdsgruppen har bestået af:

- kontorchef Frank Rechendorff Møller (Kulturministeriet), formand
- rektor Mikkel Bogh (Kunstakademiets Billedkunstskoler)
- rektor Sverre Rødahl (Statens Teaterskole)
- arkitekt Staffan Henriksson (tidligere rektor for Arkitektskolen Aarhus og medlem af PEEK)
- rektor Bertel Krarup (Det Kongelige Danske Musikkonservatorium)

- lektor og leder af Kunstakademiets Arkitektskoles forskerskole Henrik Oxvig (Kunstakademiets Arkitektskole)
- uddannelseschef Lone Dalsgaard (Designskolen Kolding)
- forskningsprofessor Peter Vuust (Det Jyske Musikkonservatorium)
- centerchef Anette Østerby (Kunststyrelsens Billedkunstcenter)
- lektor Frederik Tygstrup (Institut for Kunst og Kulturvidenskab, Københavns Universitet).

Arbejdsgruppen har været sekretariatsbetjent af Kulturministeriets departement ved:

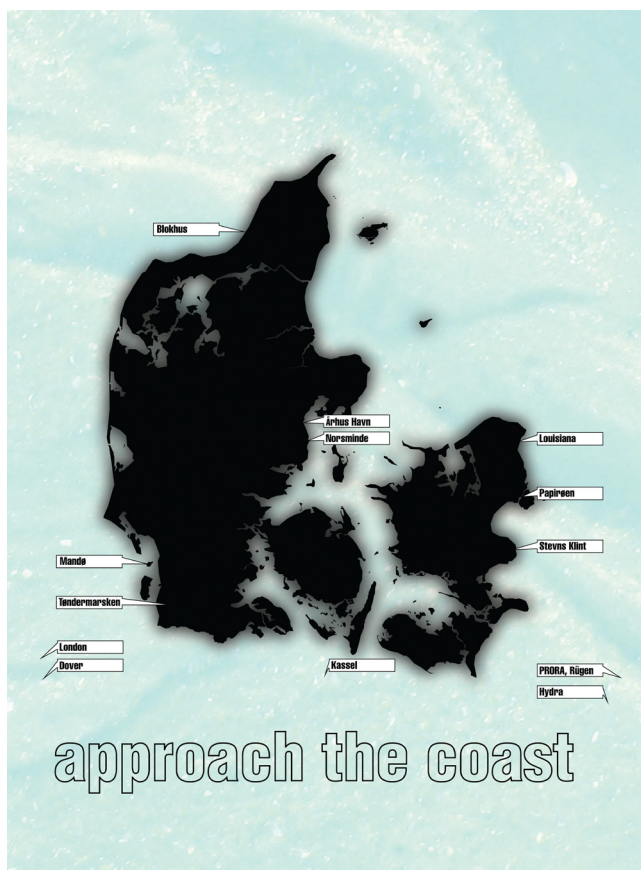
- projektleder Mette-Astrid Lindgaard Jessen
- student Anne Hallenberg.

Arbejdsgruppen har endvidere fået konsulentbistand af videnskabsjournalist Pia Jørnø.

ARKITEKTSKOLEN AARHUS

UDVIKLINGSVIRKSOMHED OG FORSKNING

Approach the Coast

Publikationen *Approach the Coast* er et resultat af et kombineret forsknings- og uddannelsesforløb på Institut for arkitektur ved Arkitektskolen Aarhus. Det har til formål at illustrere potentialet i arkitekturens tilgange til at "angribe" kysten, ved at betragte denne både som en konkret lokalitet og som et fænomen.

I publikationen gives der således bud på forskellige arkitektoniske tilgange til "kysten". Disse arkitektoniske bud beskrives i publikationen som "kysttilgange udspændt imellem det konkrete og konceptuelle." Med dette menes, at de arkitektoniske forslag spænder fra bearbejdningen af konkrete lokaliteter i både Danmark og Europa til de konceptuelle bidrag, der mere abstrakt kredser om kysten som begreb og metafor. Forslagene tager form af henholdsvis studieprojekter, metodologiske og pædagogiske oplæg og forskningsrelaterede tekster og projekter. De konkrete lokaliteter, der tages udgangspunkt i, er Blokhus, Tøndermarsken, Mandø, Københavns Havn, Dover og Rügen – med hver deres særegne geografiske og topologiske træk.

På denne måde giver *Approach the Coast* et mangfoldigt og nuanceret billede af kysten som fænomen, som konkret lokalitet og som arkitektonisk potentiale.

ARBEJDSGRUPPENS SAMLEDE ANBEFALINGER

Arbejdsgruppens anbefalinger fremstår i deres helhed i rapportens kapitler, men hovedpunkterne er opsummeret nedenfor.

Som beskrevet i indledningen er det vigtigt, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed bliver **gjort mere synlig**, og at institutionerne fremover kan **dokumentere omfanget, kvaliteten og indholdet** af den kunstneriske udviklingsvirksomhed.

Derfor anbefaler arbejdsgruppen, at de enkelte institutioner fortsætter med at udvikle og fremme deres kunstneriske udviklingsvirksomhed, blandt andet gennem **etablering af strategier, strukturer og retningslinjer** for den kunstneriske udviklingsvirksomhed på institutionen. I denne forbindelse anbefaler arbejdsgruppen desuden, at institutionerne etablerer et **fælles forum eller netværk** med henblik på erfaringsudveksling vedrørende kunstnerisk udviklingsvirksomhed på tværs af kunstarter og institutioner.

Det er vigtigt at bevare det nære samspil mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed, forskning, kunstnerisk praksis og andre videns- og erkendelsesskabende aktiviteter på institutionerne. Men en **begrebsmæssig adskillelse** af kunstnerisk udviklingsvirksomhed fra (videnskabelig) forskning såvel som fra "ren" kunstnerisk praksis vil bidrage til at synliggøre kunstnerisk udviklingsvirksomhed som en selvstændig videns- og erkendelsesskabende aktivitet på højeste niveau på linje med videnskabelig forskning.

Derfor anbefaler arbejdsgruppen, at institutionerne tager udgangspunkt i en **overordnet, fælles definition** af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i forbindelse med udviklingen af den kunstneriske udviklingsvirksomhed. Af hensyn til den store diversitet, der er blandt de kunstneriske uddannelser, peger arbejdsgruppen på en overordnet definition, der **sikrer stor rummelighed og fleksibilitet**.

Arbejdsgruppen anbefaler, at den overordnede, fælles definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed lyder som følger:

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED er en integreret del af en kunstnerisk proces, der fører frem til et offentligt tilgængeligt resultat og ledsages af en refleksion over såvel processen som præsentationen af resultatet.

Arbejdsgruppen forudsætter, at den kunstneriske praksis og den ledsagende refleksion, som indgår i den kunstneriske udviklingsvirksomhed, foregår på højeste niveau. Arbejdsgruppen forudsætter endvidere, at der i tilknytning til det kunstneriske resultat skal foreligge en redegørelse for:

- placering af egen kunstnerisk praksis i forhold til eget fagområde nationalt og internationalt
- hvordan projektet bidrager til udviklingen inden for fagområdet
- kritisk refleksion over proces (kunstneriske valg og metode, dialog med netværk og fagmiljøer m.m.)
- kritisk refleksion over resultat (egenvurdering i forhold til projektbeskrivelse).

Refleksionerne over den kunstneriske udviklingsvirksomhed skal være offentligt tilgængelige og af blivende karakter. Kunstneren/forskeren vælger selv medie og præsentationsform, ligesom den ledsagende refleksion ikke nødvendigvis behøver at have skriftlig karakter. Det afgørende er, at der sker en formidling til fagfæller i et medie, som kan anerkendes – og benyttes til bedømmelse af den kunstneriske udviklingsvirksomhed – af fagfæller.

Vægtningen i det enkelte projekt mellem kunstnerisk produkt og refleksion er i praksis variabel, idet den afhænger af det konkrete kunstområde og den konkrete undersøgelse. Den enkelte institution kan vælge at opstille yderligere og mere specifikke krav til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men de institutionelle rammer bør være fleksible af hensyn til den store diversitet, der er i kunstnerisk udviklingsvirksomhed selv inden for samme kunstart.

I tilknytning hertil anbefaler arbejdsgruppen, at der benyttes en fast term, **kunstnerisk udviklingsvirksomhed**, og at der ikke benyttes termerne kunstnerisk forskning eller kunstnerisk forskning og udvikling om kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Samtidig anbefaler arbejdsgruppen, at der benyttes termen **artistic research** som den officielle oversættelse til engelsk af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Arbejdsgruppen finder det endvidere vigtigt, at de **overordnede nationale rammer for de kunstneriske uddannelser fremmer og understøtter synliggørelsen** af kunstnerisk udviklingsvirksomhed og institutionernes udvikling af deres kunstneriske udviklingsvirksomhed på bedst mulig måde.

I denne sammenhæng anbefaler arbejdsgruppen, at **lovgivningen klart specificerer**, hvilket vidensgrundlag (kunstnerisk praksis, kunstnerisk udviklingsvirksomhed, forskning) de enkelte uddannelser hviler på, samt at der på lovgivningsniveau **sikres ligestilling** mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og videnskabelig forskning.

For så vidt angår de overordnede nationale rammer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, anbefaler arbejdsgruppen desuden, at der i Danmark **skabes bedre muligheder for støtte** til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, herunder at der i de fremtidige strategier og beslutninger om de nationale forskningspuljer samt særligt afsatte midler (fx Globaliseringsmidler og andre centrale udmøntninger af puljer til fremme af forskning og andre udviklingsprojekter) arbejdes for at give adgang til projekter, der har afsæt i kunstneriske udviklingsvirksomhed.

I Kulturministeriets regi bør det også overvejes, at der svarende til den særlige pulje administreret af Kulturministeriets Forskningsudvalg afsættes tilsvarende **midler til støtte** af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Endelig anbefaler arbejdsgruppen, at der arbejdes for at **etablere et egentligt program for stipendier til kunstnerisk udviklingsvirksomhed**, som kan finansiere og samtidig kompetenceudvikle denne virksomhed. Arbejdsgruppen finder det også væsentligt, at der arbejdes for på sigt at etablere en formel Third-cycle grad inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.⁶

---

⁶ 'Third cycle' er den betegnelse, der bruges for det højeste niveau inden for uddannelse. First cycle indeholder som hovedregel uddannelser til bachelorniveau, Second cycle indeholder som hovedregel uddannelser til kandidatniveau, og Third cycle indeholder som hovedregel ph.d.-uddannelser.

DET KONGELIGE DANSKE MUSIKKONSERVATORIUM

KUNSTNERISK
UDVIKLINGSVIRKSOMHED

Geninstrumentering af Carl Nielsen

GENERELT PRESSEFOTO AF DKDM SOM INSTITUTION:
FRA PRØVE TIL DKDM'S INDVIELSESKONCERT
ÅR: 2008 / FOTOGRAF: MIKKEL ØSTERGAARD

Komponist og docent Hans Abrahamsen har udført en geninstrumentering for sinfonietta af Carl Nielsens 6. symfoni. Uropførelsen af geninstrumenteringen fandt sted med Athelas Sinfonietta Copenhagen på Teater Republique i juni 2010. I forbindelse hermed videregav og dokumenterede Abrahamsen selv interessante refleksioner, han havde gjort sig over instrumenteringen af værket, i interviewform.

Udviklingsarbejdet med geninstrumenteringen påbegyndtes i 2009, hvor Abrahamsen transskriberede Carl Nielsens 6. symfoni (1924-25) for et kammerensemble på 18 musikere. Abrahamsens udgangspunkt var en minutøs analyse af Nielsens partitur som basis for en efterfølgende kunstnerisk fortolkning af værket, hvor Abrahamsen uden at ændre en node hos Nielsen gennem sin egen transparente instrumentation skaber nye balancer mellem instrumentgrupperne og belyser nye sammenhænge i Nielsens værk – og qua den solistiske sinfonietta-besætning for alvor bærer Nielsen helt ind i vor egen tid. Projektet har stor repertoireværdi, dels i sig selv, og dels fordi Nielsens 6. symfoni nu kan fremføres af en sinfonietta i sammenhænge og på steder, hvor et fuldt symfoniorkester ikke vil være til rådighed. Desuden vil Abrahamsens version af symfonien kunne danne grundlag for indgående studier i instrumentation og analyse til brug for den videregående undervisning på såvel konservatorier som universiteter. Hans Abrahamsen har i forbindelse med uropførelsen i interviewform reflekteret over sit værk og selve processen både fra scenen forud for uropførelsen og i DR.

1 DEFINITION AF BEGREBET KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED I EN DANSK KONTEKST

Arbejdsgruppen finder det strategisk afgørende, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner er på niveau med den internationale udvikling inden for området. En af forudsætningerne for dette er, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed i Danmark er defineret, anerkendt og støttes som en nødvendig videns- og erkendelsesproducerende aktivitet på linje med videnskabelig forskning. I international sammenhæng har udviklingen netop ført til (se bilag 2), at kunstnerisk udviklingsvirksomhed anerkendes som en del af institutionernes vidensgrundlag og følgelig sidestilles med forskningen.

For at sikre denne parallelitet til den internationale udvikling på området og for at styrke den videre udvikling af dette særlige erkendelsesfelt på de kunstneriske uddannelser er det nødvendigt at opstille en klar og dog rummelig begrebsdefinition og derved tydeliggøre, hvilke aktiviteter der kan karakteriseres som kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Denne tydeliggørelse bør også afspejle sig i relevante lovgrundlag og regler for de kunstneriske uddannelsers aktiviteter og forpligtelser.

Dette kapitel beskriver således arbejdsgruppens overvejelser, konklusioner og anbefalinger vedrørende følgende opgaver fastlagt i kommissoriet:

Udarbejde et fælles begrebssæt, der kan bidrage til en sondring mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis, således at det bliver muligt at afgrænse, hvilke aktiviteter der kan rummes inden for disse begreber.

Vurdere, om der er behov for en justering af lovgrundlaget for de kunstneriske videregående uddannelser.

1.1 Kunstnerisk udviklingsvirksomhed: dens betydning og funktion på uddannelsesinstitutionerne

På de videregående kunstneriske uddannelser er kunstnerisk udviklingsvirksomhed af væsentlig betydning som kilde til viden, erkendelse og udvikling af kunstneriske kompetencer. For mange af de kunstneriske uddannelsesinstitutioner danner kunstnerisk udviklingsvirksomhed, sammen med viden og erfaring fra kunstnerisk praksis, det væsentligste fundament for faglig og pædagogisk udvikling samt for udvikling af studerendes færdigheder og kompetencer.

Underviserne og det faglige personale på disse institutioner er for en stor del skabende og/eller udøvende kunstnere. Disse fagfolk tegner uddannelsernes faglighed og den pædagogiske praksis på uddannelsesinstitutionerne. Dette sker gennem undervisning, kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning, men også i væsentlig grad gennem underviserens kunstneri-

ske praksis, på lærestedet eller i kunstmiljøet uden for institutionen. Det er væsentligt, at denne selvstændige kunstneriske praksis forbliver en integreret og anerkendt del af de kunstneriske uddannelsesinstitutioners aktiviteter, at den kan eksistere inden for definerede rammer og indtage den plads, som institutionen mener, at faglig praksis bør have.

Ved siden af den kunstneriske praksis giver kunstnerisk udviklingsvirksomhed uddannelsesinstitutionernes faglige ansatte mulighed for at foretage eksperimentel undersøgelse af kunstnerisk praksis samt for at udforske kunstneriske problemstillinger og udvikle kunstneriske metoder, som kan få stor betydning for den enkelte kunstner, for institutionen og for kunstarten. Denne virksomhed adskiller sig fra forskning om og i kunst ved, at den fokuserer på kunstnerens eget værk eller egen praksis, og adskiller sig fra kunstnerisk praksis ved, at den stiller krav til eksplicit refleksion m.v. Således vil kunstnerisk udviklingsvirksomhed have en stor betydning for vidensgrundlaget og udviklingen af faget ved mange af de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, ligesom videnskabelig forskning har det ved de institutioner, der både er kunstnerisk baserede og forskningsbaserede, og som forskningen har ved rent forskningsbaserede uddannelser.

Det er vigtigt at påpege den betydning, som systematisk kunstnerisk udviklingsvirksomhed vil kunne have for udviklingen af de respektive kunstarter, som de videregående kunstneriske uddannelser relaterer til. Der er sandsynligvis ingen, der er i tvivl om, hvilken betydning den videnskabelige forskning har, og altid har haft, for samfundet som fundament for vidensproduktion og erkendelse. Tilsvarende spiller kunstnerisk udviklingsvirksomhed rollen som en væsentlig leverandør af ny erkendelse, viden, kompetence og metodik over for de respektive kunstarter og tilfører kunst og kulturliv en reflekterende og eksperimenterende pendant til selve kunstudøvelsen.

Hvis de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner skal kunne udvikle denne erkendelsesvirksomhed, er det væsentligt, at definitionen af og rammerne for kunstnerisk udviklingsvirksomhed omfattes af en stor grad af rummelighed, af hensyn til den diversitet, der er i kunstarterne og institutionernes profiler og opgaver. En stringent, men tilstrækkelig åben og pragmatisk, definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed er derfor af stor betydning for de kunstneriske uddannelsers identitet og den uddannelsesmæssige videreudvikling af institutionerne.

Internationalt kan man iagttage en tendens (jf. bilag 2) til opprioritering og kvalificering af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, der i flere lande anerkendes som en selvstændig form for vidensproduktion på linje og i dialog med videnskabelig forskning. Der er institutionelt og fra politisk side etableret en forståelse for, at den videns- og erkendelsesproduktion, som finder sted i relation til kunstneriske processer, bør systematiseres i højere grad og bringes mere aktivt i spil på de kunstneriske uddannelser og i samfundet generelt.

1.2 Officielle termer: kunstnerisk udviklingsvirksomhed og artistic research

Flere af vores nabolande har sidestillet kunstnerisk udviklingsvirksomhed med videnskabelig forskning i lovgivningen og har enten opstillet en officielt vedtaget definition af begrebet eller opstillet specifikke kriterier, der skal opfyldes, for at en given aktivitet eller et projekt anerkendes som kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Det er arbejdsgruppens klare vurdering, at disse tiltag har styrket den kunstneriske udviklingsvirksomhed i disse lande, og at Danmark med fordel kan gøre nytte af de erfaringer, der hidtil er opnået på europæisk niveau.

Internationale termer

Internationalt benyttes ofte termerne artistic research, arts-based research eller practice-based research om kunstnerisk udviklingsvirksomhed. I vores nordiske nabolande benyttes termer som konstnærlig udvikling og kunstnerisk udviklingsarbejd, idet der samtidig er delvis tendens til at sætte lighedstegn mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk forskning (KF) eller opfatte disse to begreber som uadskillelige og således tale om kunstnerisk forskning og udvikling (KFoU). Også i den danske diskussion på området er der i dag glidende overgange i terminologien og mangel på skarpe definitioner.

I modsætning til det engelske ord research forstås og anvendes ordet forskning på dansk imidlertid generelt udelukkende som videnskabelig forskning. Dette er blandt andet afspejlet i Forskningsstrategi for Kulturministeriets område, marts 2009, der benytter et forskningsbegreb, som opfylder de alment gældende kriterier for videnskabelig forskning.

Den danske term

Derfor anbefaler arbejdsgruppen, at der på dansk – i overensstemmelse med kommissoriet – holdes fast i at benytte termen kunstnerisk udviklingsvirksomhed (KUV), og at termerne kunstnerisk forskning (KF), kunstnerisk forskning og udvikling (KFoU) og kunstnerisk udviklingsarbejde erstattes af termen kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Ved at holde fast i termen 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed' tydeliggøres det desuden, at begrebet står for aktiviteter, som er anderledes end 'forskning' og bør kvalitetsbedømmes på grundlag af specifikke kriterier og målsætninger.

Samtidig anbefaler arbejdsgruppen, at termen 'artistic research' benyttes som den officielle oversættelse til engelsk af kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Som nævnt ovenfor er dette en hyppigt anvendt engelsksproget term i de lande, vi sammenligner os med, mens fx termen artistic development work kun sjældent ses. Dette er yderligere bekræftet af det internationale seminar, som Kulturministeriet holdt om kunstnerisk udviklingsvirksomhed den 4. juni 2010 i København. På seminaret blev termen artistic research benyttet i altovervejende grad i de engelsksprogede indlæg og diskussioner, og det blev fra angelsaksisk side stærk tilrådet at oversætte kunstnerisk udviklingsvirksomhed til artistic research.

1.3 Definition af begrebet 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed' i Danmark

En af arbejdsgruppens centrale opgaver er at afklare, hvorledes begrebet 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed' kan defineres samt afgrænses i forhold til videnskabelig forskning og kunstnerisk praksis.

Det er arbejdsgruppens intention at foreslå en begrebsdefinition, som så vidt muligt tilfredsstillende de mange forståelser af den kunstneriske undersøgelses mål og natur, der findes inden for de forskellige kunstneriske fagområder på de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner. Definitionen skal være internationalt genkendelig og forståelig. Endvidere må den ikke være for vag. På den anden side må definitionen ikke være for rigid – det er vigtigt at sikre, at en harmoniseret overordnet definition kan rumme de forskellige behov, som gør sig gældende inden for de forskellige kunstarter og institutioner.

Således bør en overordnet begrebsdefinition suppleres af en række fordringer til, hvordan kunstnerisk udviklingsvirksomhed udmøntes og understøttet af uddybende definitioner på institutions- eller kunstartsniveau.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at man med fordel kan tage ved lære af de norske erfaringer og drøftelse foregået i forbindelse med udviklingen af det norske kunstneriske stipendieprogram, jf. gennemgangen af udviklingen i Norge i rapportens bilag 2. Udvalgets forslag til en definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed har således udgangspunkt i de norske forslag.⁷ Idet der samtidig er taget højde for de særlige danske forhold, som der er redegjort for ovenfor, anbefaler arbejdsgruppen følgende definitionen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed:

---

7 s. kap.1.4 i bilag 2.

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED er en integreret del af en kunstnerisk proces, der fører frem til et offentligt tilgængeligt resultat og ledsages af en refleksion over såvel processen som præsentationen af resultatet.

Arbejdsgruppen forudsætter, at den kunstneriske praksis og den ledsagende refleksion, som indgår i den kunstneriske udviklingsvirksomhed, foregår på højeste niveau. Arbejdsgruppen forudsætter endvidere, at der i tilknytning til det kunstneriske resultat skal foreligge en redegørelse for:

- placering af egen kunstnerisk praksis i forhold til eget fagområde nationalt og internationalt
- hvordan projektet bidrager til udviklingen inden for fagområdet
- kritisk refleksion over proces (kunstneriske valg og metode, dialog med netværk og fagmiljøer m.m.)
- kritisk refleksion over resultat (egenvurdering i forhold til projektbeskrivelse).

Refleksionerne over den kunstneriske udviklingsvirksomhed skal være offentligt tilgængelige og af blivende karakter. Kunstneren/forskeren vælger selv medie og præsentationsform, ligesom den ledsagende refleksion ikke nødvendigvis behøver at have skriftlig karakter. Det afgørende er, at der sker en formidling til fagfæller i et medie, som kan anerkendes – og benyttes til bedømmelse af den kunstneriske udviklingsvirksomhed – af fagfæller.

Vægtningen i det enkelte projekt mellem kunstnerisk produkt og refleksion er i praksis variabel, idet den afhænger af det konkrete kunstområde og den konkrete undersøgelse. Den enkelte institution kan vælge at opstille yderligere og mere specifikke krav til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men de institutionelle rammer bør være fleksible af hensyn til den store diversitet, der er i kunstnerisk udviklingsvirksomhed selv inden for samme kunstart.

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed og videnskabelig forskning

Der finder ofte frugtbare dialoger sted mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og videnskabelig forskning. Således integreres såvel kunstnerisk udviklingsvirksomhed som videnskabelig forskning i forskningsprojekter på de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner, og kunstnerisk udviklingsvirksomhed opnår i visse tilfælde støtte fra offentlige forskningsmidler i projekter, hvor aktiviteterne indgår i samspil med et videnskabeligt forskningsprojekt.

I den forbindelse skal det understreges, at videnskabelig forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed i realiteten indgår i et kontinuum af forskellige former for videns- og erkendelsesproduktion. I den ene ende af dette kontinuum findes det fuldt dokumenterede og reproducerbare videnskabelige resultat, og i den anden ende den konkrete og tids- og stedbundne kunstneriske begivenhed. Mellem disse befinder sig dels forskel-

DANMARKS DESIGNSKOLE

KUNSTNERISK HÅNDVÆRK OG UDVIKLINGSVIRKSOMHED

Det digitale ler

LERTØJ. ILLUSTRATION AF "THE DIGITAL CLAY" AF MARTIN KALDAHL / ÅR: 2007 / FOTOGRAF: OLE AKHØJ

Keramiker Martin Bodilsen Kaldahl fungerede som gæstedesigner ved Danmarks Designskole i perioden 2005-2008, hvor han benyttede sig af digitale instrumenter i de kreative arbejdsprocesser. Her udforskede han mødet mellem digitale medier og materialet ler, teknik og kunst, det reproducerbare og det unikke samt teknologi og håndværk i forsknings- og udviklingsarbejdet "Det Digitale Ler".

Arbejdet skulle udforske nye områder for inspiration og dermed skabe nye muligheder for udvikling af den kunstneriske genre. Udviklingsarbejdet tog udgangspunkt i det kreative eksperiment i de aktuelle designprocesser. Således var målet med "Det Digitale Ler" at skabe nye visuelle udtryk ved at integrere den digitale virkelighed og den fysiske virkelighed i form af leret. Kaldahl arbejdede med grafiske computerprogrammer med henblik på at inspirere og udvikle former og ornamenter til brug for det keramiske arbejde.

Processen og resultatet af udviklingsarbejdet er dokumenteret i en publikation i form af et arbejdspapir om design under titlen "The Digital Clay" udgivet af Danmarks Designskole. Derudover er arbejdet bl.a. udstillet på Kunstindustrimuseet, København i 2008.

lige former for praksisbaseret forskning, dels kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Den praksisbaserede forskning er en videnskabeligt anlagt forskning, der inddrager handlinger og begivenheder, som ikke er systematiske eller eksakt reproducerbare, men som ikke desto mindre kan bidrage til at producere videnskabeligt anerkendte resultater. Den kunstneriske udviklingsvirksomhed, på sin side, lægger sig op ad den kunstneriske praksis, men nu kombineret med et sæt definitionsbestemte kriterier for eksplicit refleksion, dokumentation og formidling, som kan bidrage til at fastholde, videreudvikle og formidle indsigt knyttet til kunstneriske processer og begivenheder og resultater.

Det er vigtigt, at de aktiviteter, der falder inden for området kunstnerisk udviklingsvirksomhed, og som ikke kan planlægges, udføres og bedømmes efter den traditionelle videnskabelige forsknings kriterier, vil kunne betragtes som selvstændige projekter og anerkendes som aktiviteter på højeste niveau på linje med videnskabelig forskning.

Denne anerkendelse opnås bedre ved at placere kunstnerisk udviklingsvirksomhed i en særskilt kategori, fordi kunstnerisk udviklingsvirksomhed i sagens natur ikke opfylder, og i mange tilfælde ikke meningsfuldt kan og bør kræves at opfylde, de alment anerkendte krav til videnskabelig forskning. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed er forskellig fra videnskabelig forskning og skal i egen ret vurderes efter andre kriterier end videnskabens, hvilket dog ikke betyder, at den kunstneriske udviklingsvirksomheds resultater ikke kan gøres til genstand for videnskabelig forskning. Tværtimod. Den videnskabelige forskning lærer om kunsten via blandt andet den kunstneriske udviklingsvirksomhed.

Kunstnerisk virksomhed og kunstnerisk praksis

Det er allerede fastslået, at kunstnerisk praksis – selve skabelsen eller udøvelsen af kunst – efter arbejdsgruppens opfattelse er noget andet og må bedømmes på andre præmisser end den kunstneriske udviklingsvirksomhed. Arbejdsgruppen ønsker ikke at opstille en definition af eller kriterier for kunstnerisk praksis. Arbejdsgruppen vil her blot pege på, at den kunstneriske praksis netop ikke kan underkastes de kriterier og krav om formalisering, som den kunstneriske udviklingsvirksomhed skal leve op til. Det er netop definitionen og de kriterier, som den kunstnerisk udviklingsvirksomhed skal leve op til, som adskiller den fra den egentlige kunstneriske praksis.

Kunstneriske produkter og værker er i modsætning til mange forskningsresultater netop flertydige, subjektive og ikke i sig selv eksplicit reflekterede. Den konkrete tid- og stedbundne kunstneriske begivenhed er her til ofte ikke reproducerbar eller varig. Det kunstneriske produkt og den kunstneriske praksis kan imidlertid ved at blive omfattet af en eksplicit refleksion, en varig dokumentation og ved at blive sat ind i en større ramme (kunstnerens egen praksis, udvikling af faget, påpegning af ny indsigt etc.) samt en målrettet formidling indgå i den kunstneriske udviklingsvirksomhed og derved bidrage til ny erkendelse på fagområdet.

2 ETABLERING AF SÆRLIGE STØTTE- MULIGHEDER FOR PROJEKTER OG ETABLERING AF STIPENDIER INDEN FOR KUNSTNERISK UDVIKLINGS- VIRKSOMHED

I de fleste lande, som Danmark sammenligner sig med, har der traditionelt eksisteret statslige støtteprogrammer til forskning og til kunstnerisk virksomhed som helt separate støttesystemer. Men med den stigende anerkendelse af betydningen af kunstnerisk videns- og erkendelsesproduktion og dennes interaktion med forskningsfeltet er der i mange lande oprettet støtteprogrammer eller stipendieprogrammer, der enten er rettet direkte mod kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller mod samarbejdsprojekter mellem forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Dette gælder f.eks. i Østrig, Norge og Sverige.⁸

2.1 Muligheder for støtte til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Arbejdsgruppen finder, at muligheden for, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed manifesterer sig på linje med forskning, bl.a. afhænger af, at udviklingsmidler er tilgængelige for projekter med afsæt i kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Arbejdsgruppen vurderer således, at der kan ske en styrkelse og udvikling af den kunstneriske videns- og erkendelsesproduktion til gavn for hele samfundet, hvis der skabes mulighed for særlig støtte til kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

En sådan særlig støtte bør være underlagt formelle krav og procedurer for ansøgning, gennemførelse og slutrapportering – i lighed med de krav, der eksisterer til ansøgning om støtte til forskningsprojekter. Projekterne bør leve op til den fælles, overordnede definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Ligeledes skal der i sammenhæng med en evt. åbning eller etablering af puljer til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed sikres, at projekterne vurderes og bedømmes ud fra specifikke kriterier for det kunstneriske videns- og erkendelsesfelt og ikke de gængse forskningskriterier. Endelig bør det sikres, at de personer, der bedømmer kunstneriske udviklingsprojekter, har en kunstfaglig baggrund og er kompetente til at vurdere projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

---

⁸ Se bilag 2 for en gennemgang af disse landes støtteprogrammer og stipendieprogrammer.

For så vidt angår de overordnede, nationale rammer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, anbefaler arbejdsgruppen, at der i de fremtidige strategier og beslutninger om nationale udviklings- og forskningspuljer samt særligt afsatte midler (fx Globaliseringsmidler og andre centrale udmøntninger af puljer til fremme af forskning og andre udviklingsprojekter) arbejdes for, at der gives adgang for projekter, der har afsæt i kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Specifikt bør der arbejdes for, at de særlige tværgående midler kan søges, da netop kunstnerisk udviklingsvirksomhed kan rumme dimensioner, der vil være givende i sammenhæng med de videnskabelige forskningsområder.

KUNSTAKADEMIETS BILLEDKUNSTSKOLER

“KUNSTNERISK
FORSKNING”

Mellem ordet og filmen

FRA UDSILLINGEN “BILLEDER IMELLEM ORDET OG FILMEN” PÅ OVERGADEN, KØBENHAVN
ÅR: 2010 / FOTOGRAF: MARIA FINN

Maria Finn er den første der har udført en ægte billedkunstnerisk ph.d., der består af en afhandling, og et sideløbende laboratoriarbejde i form af en kunstnerisk praksis, som også blev indleveret til forsvar.

I afhandlingen og laboratoriarbejdet undersøger Maria Finn relationen mellem litteratur og film, bl.a. med udgangspunkt i filmene *Sommaren med Monika* af Ingmar Bergman, *The Trial* af Orson Welles samt Michelangelo Antonionis *Blow-Up*. I afhandlingen konkluderes det, at instruktørerne har måttet finde nye visuelle veje for at give deres publikum en oplevelse, der minder om den litterære fortælling – til glæde for filmmediet, som strækkes og får nye former.

Den teoretiske refleksion over kunstværkerne bærer Maria Finn ind i sin kunstneriske udvikling og praksis. Dette har resulteret i udstillingen *Billeder mellem ordet og filmen*, der ligesom ph.d.-afhandlingen undersøger relationen mellem litteratur og film, og i en serie filmiske collager blandes stillbilleder, fotografier og tegninger med tekstfragmenter fra litteratur eller filmmanuskripter, hvilket skaber en række fragmenterede fortællinger i flere lag.

Maria Finn har haft tre vejledere, en hovedvejleder fra universitetet, Mikkel Bogh som bivejleder fra kunstakademiets Billedkunstskoler, samt professor Gerard Byrne, som også er tilknyttet KA Billedkunstskolerne.

2.2 Mulighederne for praksisbaserede kunstneriske udviklingsstipendiat, jf. Flerårsaftalen for de videregående kunstneriske uddannelser

Det fremgår af Flerårsaftalen for Kulturministeriets uddannelser 2007-10, at det er et politisk ønske, at mulighederne for praksisbaserede kunstneriske udviklingsstipendiat undersøges.

Arbejdsgruppen finder, at et stipendieprogram for kunstnerisk udviklingsvirksomhed vil bidrage til, at refleksionen over den kunstneriske praksis og udvikling af viden og erkendelse med afsæt i kunstnerisk udviklingsvirksomhed styrkes på et niveau svarende til forskningens ph.d.-niveau (Third cycle). Programmet bør støtte aktiviteter og projekter, der er forankret i institutioner, der bedriver kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Derved vil et sådant program adskille sig fra det etablerede kunststøttesystem, der støtter den enkelte kunstner – uden at denne er institutionelt forankret.

Et stipendieprogram for kunstnerisk udviklingsvirksomhed bør være omfattet af formelle rammer for:

- ansøgningsprocedure
- kriterier for at opnå støtte
- procedure for behandling af ansøgninger
- procedure for gennemførelse af projektet
- procedure for bedømmelse af projektet
- bedømmelses- og godkendelseskriterier
- krav til institutionel struktur for at "huse" aktiviteterne
- specifikation af de udviklingsaktiviteter, som kan støttes med programmet

For at stipendieprojekterne kan leve op til de opstillede krav til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, bør det være en betingelse for at opnå støtte, og for efterfølgende at få stipendieprojektet godkendt, at projektet indeholder en eksplicit refleksion og resulterer i offentlig tilgængelig, varig dokumentation af den refleksion, som har fundet sted. Desuden bør det være en betingelse, at projektet indeholder nyfortolkning, nyskabelse eller andre former for faglige landvindinger.

Arbejdsgruppen anbefaler, at såvel den planlagte refleksion som nyhedsværdien beskrives på ansøgningstidspunktet samt bedømmes ved afslutningen af projektet.

Endvidere er det vigtigt, at offentligt finansierede aktiviteter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed er af høj kvalitet og er relevante i den forstand, at de bidrager til at forbedre og berige kunstarterne og uddannelserne, samt gerne også, at de har værdi for samfundet eller borgerne. Desuden skal kvaliteten og relevansen af aktiviteterne være dokumenterbare.

Relevansen og den forventede effekt af projektet bør beskrives på ansøgningstidspunktet og bedømmes ved afslutningen af projektet. (Fx: relevans og effekt for undervisningen, for uddannelsen, for kunstarten, for in-

stitutionens profil, for erhvervsliv, for offentlige institutioner, for kulturlivet eller for borgerne bredt).

I denne forbindelse ønsker arbejdsgruppen dog at understrege vigtigheden af, at der også kan gennemføres 'fri' kunstnerisk udviklingsvirksomhed (ligesom 'fri forskning'), hvor stipendiaten forfølger egne ideer, uden at der nødvendigvis er noget specifikt relevansperspektiv. Nogle af de videnskabelige opdagelser, som har haft størst betydning for samfundet, er baseret på 'fri forskning', hvor forskerne har haft mulighed for at forfølge egne ideer. Ligeledes kan 'fri' kunstnerisk udviklingsvirksomhed meget vel føre til gennembrud, der kan få markant betydning for kunstnerne eller uddannelserne.

Der bør gennemføres en international evaluering af stipendieprogrammet f.eks. fem år efter dets start. Ligeledes bør det undersøges, om der kan formuleres kvantitative indikatorer rettet mod at udarbejde statistik for de bevilgede og gennemførte stipendier, med det formål at kunne dokumentere programmets værdi.

Et evt. stipendieprogram bør ikke i første omgang lede til en formel Third-cycle grad, men det bør overvejes at etablere en særskilt, formel Third-cycle grad, som opfylder andre kvalitetskriterier end den videnskabelige ph.d.-grad. Denne Third-cycle grad vil komplettere kvalifikationsrammen for de kunstneriske uddannelser. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis er afgørende for vidensgrundlaget på de kunstneriske uddannelser, og derfor bør man også kunne uddanne sig til det allerhøjeste niveau på basis af et rent kunstnerisk videns- og erkendelsesgrundlag.

KUNSTAKADEMIETS ARKITEKTSKOLE

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED

Spacebody (2005)

– En film af lektor Helle Brabrand m.fl.

Projektet er udviklet som film. Materialet er præsenteret for offentligheden i form af en dvd og på hjemmesiden www.spacebody.dk, der indeholder film og kommentarer. I filmen sammenstilles tre lag: en række tegnede figurer, som fungerer som ruter; en krop, der agerer ifølge ruterne, og et rum, som opbygges omkring kroppen og bevægelserne. Arbejdets fokus er relationen mellem krop og rum, og udviklingsarbejdet tager derved fat i en række grundlæggende arkitektoniske forhold.

Spacebody præsenterer en rumlig forestilling, der ligger et sted imellem et rum, som er et produkt af kroppen og dens funktioner, og et rum, som dikterer, hvordan kroppen kan agere. På den måde arbejder og udvikler projektet nye mulige arkitektoniske rumlige organiseringer og rumlige forløb. Arbejdet er skabt delvis af filmoptagelser af en danser og delvis af computeranimationer. På den måde indeholder projektet også en særlig rumlig tilblivelsesproces, som forbinder det konkrete med det virtuelle. Projektet tilbyder en indsigt og en følsomhed, som den enkelte selv kan udvikle og forbinde til andre observationer, som tilsammen kan danne en operativ arkitektonisk sammenhæng.

3 KORTLÆGNING AF KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED VED DE KUNSTNERISKE UDDANNELSES-INSTITUTIONER

I overensstemmelse med arbejdsgruppens Kommissorium (bilag 1) er der gennemført en kortlægning af de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioners kunstneriske udviklingsvirksomhed.

Kortlægningen er gennemført på baggrund af interviews⁹ med de enkelte institutioner suppleret med gennemgang af en række dokumenter relateret til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, leveret fra institutionerne. Kortlægningen har skullet belyse praksis, økonomi, personaleressourcer, organisering og styring, strategi for dokumentation og afrapportering samt brug af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i undervisningen.

3.1 Lovgrundlaget for uddannelsesinstitutionernes kunstneriske udviklingsvirksomhed

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner er omfattet af lov om videregående kunstneriske uddannelser under Kulturministeriet, og de enkelte faglige områder har derudover egne bekendtgørelser, der ekspliciterer vidensgrundlaget for uddannelserne. Det fremgår af lovgivningen, at en del af institutionernes grundlag for at kvalificere de studerende til at udøve kunstnerisk virksomhed er, at der på institutionen både bedrives kunstnerisk virksomhed og kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Hovedparten af uddannelsesinstitutionerne har ligeledes i varierende omfang til opgave eller mulighed for at bedrive forskning. To af uddannelsesinstitutionerne – Statens Teaterskole og Den Danske Filmskole – er ikke i henhold til lovgivningen forpligtet til at udføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller forskning.

I henhold til lovgivningen indgår institutionernes forskning og kunstneriske udviklingsvirksomhed med forskellig vægt i uddannelserne:

- Kunstakademiets Arkitektskole, Arkitektskolen Aarhus og Kunstakademiets Billedkunstskeoler skal bedrive forskning og udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed.
- Danmarks Designskole og Designskolen Kolding fik fra 2010 status som højere, videregående uddannelsesinstitutioner og skal herefter i medfør af lovgivningen bedrive forskning og udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

---

⁹ Se bilag 3 for spørgeguide til interviews, der blev gennemført juli 2010 til marts 2011 på de daværende 11 kunstneriske institutioner under lov om videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner under Kulturministeriet.

- Musikkonservatorierne skal udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kan bedrive forskning.
- Statens Teaterskole og Den Danske Filmskole skal give uddannelse.

Det er en væsentlig formidlingsopgave at tydeliggøre, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed er en del af de kunstneriske uddannelsesinstitutioners vidensgrundlag, parallelt med den måde som forskning er vidensgrundlaget for forskningsbaserede fag og uddannelser på universiteterne. Det er ligeledes en opgave at klargøre, i hvilken grad kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning skal indgå i vidensgrundlaget på de uddannelsesinstitutioner, som i dag ikke har som opgave at bedrive denne virksomhed.

Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen finder på den baggrund, at der er behov for at præcisere alle de kunstneriske uddannelsesinstitutionernes vidensgrundlag generelt i lovgivningen, og for at de specifikke uddannelser ligeledes specificerer, hvilke uddannelser der henholdsvis har et vidensgrundlag baseret på forskning, kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller viden fra faglig praksis.

3.2 Den konkrete kunstneriske udviklingsvirksomhed ved institutionerne

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner er meget forskelligartede med stor faglig bredde – fra scenekunst og film over billedkunst og musik til design og arkitektur. Selv inden for de enkelte fag kan der være stor faglig bredde.

Det ligger i det kunstneriske udtryks egenart at fremelske det subjektive og unikke, i modsætning til forskningen, der skal skabe ny reproducerbar viden. Omvendt vil dele af de kunstneriske fagområders resultater (fx inden for arkitektur og design) have redskabskarakter og skulle tilpasses konkret produktion. De vil derfor i disse sammenhænge ikke først og fremmest fremstå som kunst.

Resultaterne af kunstnerisk udviklingsvirksomhed varierer derfor væsentligt i forhold til forskningens resultater, der altovervejende er et skriftligt argumenteret produkt. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed kan resultere i udstillinger, koncerter, forestillinger eller i viden, der tilgår uddannelsen og dermed faget gennem de udøvende eller skabende kunstners undervisning og faglige virke på institutionerne.

Diversiteten viser sig også i forskelligheden i den måde, institutionerne omtaler kunstnerisk udviklingsvirksomhed: 'udvikling', 'udviklingsarbejder', 'praksisbaseret og (design)faglig udviklingsvirksomhed' samt 'kunstnerisk forskning og udvikling(svirkosomhed)'.

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed kan blandt andet udspringe af institutionens behov for at udvikle uddannelsen eller kunstarten som følge af, at de tekniske eller samfundsmæssige vilkår for fagudøvelsen forandres.

Eller den kan udspringe af den enkelte udøvers fornemmelse for, at en undersøgelse kan bringe ny indsigt i faget – ofte baseret på et personligt fagligt engagement. Der udføres med andre ord såvel anvendelsesorienteret som “fri” kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Den kunstneriske udviklingsvirksomhed på den enkelte uddannelsesinstitution indgår i et tæt samspil med institutionens uddannelser, forskning og kunstneriske virksomhed og praksis. Institutionens specifikke formål, opgaver og det kunstneriske fagområdes specifikke relation til faglig praksis og forskning har således betydning for karakteren og omfanget af den kunstneriske udviklingsvirksomhed på institutionen.

Arkitektskolerne og Billedkunstskolerne har eksempelvis en lang tradition for og er i henhold til lovgivningen forpligtet til at udføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Ligeledes har disse institutioner en stillingsstruktur med pligt og ret til forsknings- og udviklingstid. Det fører naturligt til, at disse aktiviteter fylder mere, end det er tilfældet på de institutioner, der ikke lovgivningsmæssigt og i stillingsstrukturen har indbygget muligheden for aktiviteter på samme kvantitative niveau.

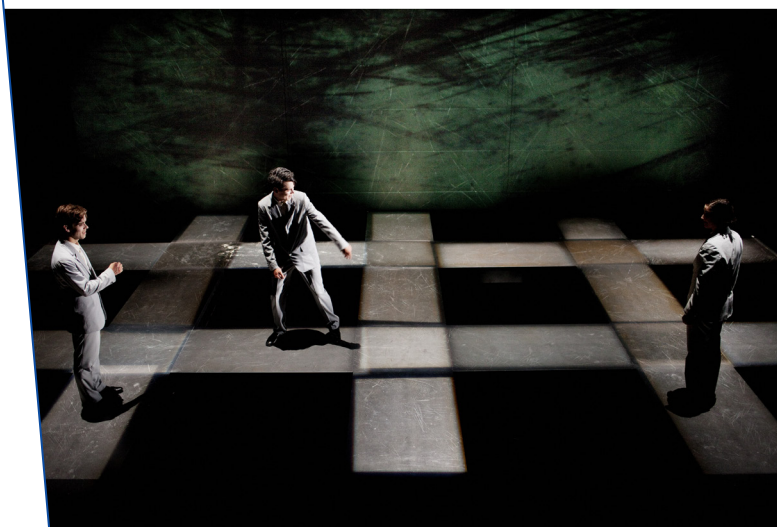
Det har i kortlægningen vist sig, at omfanget af institutionernes aktiviteter og produktion inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed er vanskeligt at opgøre præcist. Dette skyldes flere forhold:

- Videns- og erkendelsesproduktionen inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, i lighed med vidensproduktionen inden for den videnskabelige forskning ved uddannelsesinstitutioner for år tilbage, er en delvis individuel og privat videns- og erkendelsesproduktion, der ikke er struktureret eller styret som en del af institutionens generelle planer eller strategier.
- På de fleste institutioner kan kunstnerisk udviklingsvirksomhed ikke adskilles eksplicit fra institutionens øvrige videns- og erkendelsesproducerende aktiviteter, fordi aktiviteterne i praksis er integreret med institutionens forskningsaktiviteter, pædagogiske udviklingsvirksomhed eller “rene” kunstneriske virksomhed.
- En del faglige projekter udføres af deltidspersonale og løst ansat personale, der har en betydelig del af deres virke i faget uden for institutionen – og resultaterne af de projekter, de deltager i, er uklart dokumenteret i forhold til institutionerne.
- En række aktiviteter, der i dag betragtes som kunstnerisk udviklingsvirksomhed, mangler en eksplicit dokumenteret refleksion ud over selve det kunstneriske værk.

Det står klart på baggrund af de gennemførte interviews med institutionerne og det fremlagte materiale, at arkitekt- og designskolerne samt Billedkunstskolerne alle har lang tradition for at udføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed, ofte integreret med forskningsaktiviteterne og den kunstneriske praksis. Det er derfor vanskeligt at vurdere det præcise omfang af den kunstneriske udviklingsvirksomhed ved disse institutioner. Arkitektskolerne har dog opgjort den ‘rene kunstneriske udviklingsvirksomhed’ til ca. 10 pct. af den samlede forsknings- og udviklingstid ved institutionen, hvilket fx. ved Arkitektskolen Aarhus svarer til ca. 3 årsværk.

STATENS TEATERSKOLE

KUNSTNERISK UDVIKLINGSPROJEKT I FORBINDELSE
MED ISCENSÆTTELSEN AF ORLANDO,
efterår 2011

AFGANG 2011 SÅ STILHED / KREDITERING: JAKOB CARLSEN

Projektet er en undersøgelse af, hvordan man som scenekunstner kan tænke og arbejde anderledes med begreberne karakter og plot i den kompositoriske iscenesættelsesproces. Udviklingsarbejdet har følgende undersøgelsesspørgsmål som omdrejningspunkt: – Hvordan arbejdes med karakterer inden for kompositorisk metode? – Hvordan arbejdes med plot og fremdrift i fortællingen inden for kompositorisk metode?

Romanen fortæller en historie, men er ikke båret af et plot. Der er ikke en klar forbindelse mellem årsag og virkning. Tværtimod synes romanen at udforske det enorme mål af tilfældighed, der tegner menneskelivet. Historien udfolder sig i radikal forstand igennem små udsving i de karakterer vi møder, og som i større eller mindre grad går igennem hele fortællingen. Det er en roman, hvor snart sagt alle, ikke blot Orlando, eksisterer på tværs af tid og rum. Derfor kræver en iscenesættelse af denne roman et meget nuanceret blik på tegningen af de karakterer, vi møder. Hvad er deres særkender, og hvordan udvikler de sig over tid. Det er på en måde en fortælling, der kræver, at alle dem, vi ser, er hovedpersoner, alle er meget mere end blot deres dramaturgiske funktion.

Gennem arbejdet med Orlando vil Ralf Richardt Strøbech i reflekterende samtaler med Lene Kobbarnagel undersøge og udvikle et udvidet karakterbegreb, samspillet mellem ord og billede i en scenisk fortælling, og den specifikt sceniske relation mellem præsentation og repræsentation. Udviklingsarbejdet sker som en naturlig forlængelse af det igangværende udviklingsarbejde "Kompositorisk Metode Udvikling", hvor Charlotte Munksø, Barbara Wilson og Ralf Richardt Strøbech formulerer deres kunstneriske arbejdsmetode. Arbejdet med at udvikle kompositorisk metode ledes ligeledes af Lene Kobbarnagel.

På Designskolen Kolding og Danmarks Designskole er der en mere klar adskillelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed fra forskning såvel som fra kunstnerisk praksis. De to designskoler er dermed de institutioner, der mest præcist kan opgøre produktionen inden for feltet. Designskolen Kolding har f.eks. 10 projekter med kunstnerisk udviklingsvirksomhed fordelt på 21 udøvere i 2009.

Arkitekt- og designskolerne dokumenterer deres forskningsproduktion og dele af udviklingsprojekterne i den fælles database READ (Research in Architecture and Design), men ikke alle 4 institutioner skelner specifikt mellem forsknings- og udviklingsprojekter. Dette er også i mange tilfælde vanskeligt, da projekter udvikler sig fra at være udviklingsprojekter til at blive forskningsprojekter, eller til projekter hvor kunstnerisk udviklingsvirksomhed er en integreret del af et forskningsprojekt.

De fire musikkonservatorier udfører også kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men i mindre dokumenteret omfang end arkitekt- og designskolerne. Alle fire konservatorier skelner begrebsmæssigt mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning. Men ved de tre af institutionerne omfatter de aktiviteter, der benævnes kunstnerisk udviklingsvirksomhed, også delvist 'ren' kunstnerisk virksomhed, hvorfor omfanget af aktiviteterne på disse institutioner ikke kan opgøres separat.

Statens Teaterskole adskiller kunstnerisk udviklingsvirksomhed fra forskning såvel som fra 'ren' kunstnerisk praksis, men institutionens projekter er af relativt lille, men dog af voksende omfang. Aktiviteterne har på nuværende tidspunkt form af forsøgs- og udviklingsprojekter, da institutionen i overensstemmelse med lovgrundlaget ikke har allokeret væsentlige ressourcer til kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Den Danske Filmskole, der er i samme situation som Statens Teaterskole mht. finansiering af aktiviteter og stillingsstruktur, har aktuelt valgt at beskrive institutionens projekter som 'kunstneriske forskningsprojekter'. Institutionen ønsker at opruste på området og har i 2010 nedsat et 'forskningsudvalg', der skal anbefale konkrete projekter.

Det er karakteristisk for de kunstneriske uddannelser, at institutionerne har en meget høj andel af fasanstillede på deltid og fast tilknyttede undervisere, der er aktive i erhvervene og kunstfeltet. På institutionerne er der lang tradition for at ansætte docenter, lektorer, undervisere mv. på deltid, som har parallel ansættelse i f.eks. symfoniorkester, arkitekter som har egen virksomhed, eller musikere, filmfolk, designere og scenekunstnere, der arbejder som freelance. Disse ansatte bringer deres viden og erfaringer fra erhvervet med ind i institutionen og undervisningen.

De kunstneriske udviklingsprojekter, som deltidsansatte undervisere deltager i, er dog ofte ikke dokumenteret som kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kan være mere eller mindre løst tilknyttet uddannelsesinstitutionen. Alligevel er disse projekter væsentlige for institutionens vidensgrundlag og tilgår uddannelsens undervisning. De står dermed i en uafklaret mellemlig position, når omfanget af denne virksomhed skal opgøres

– blandt andet i forbindelse med de akkrediteringer, der aktuelt gennemføres af de videregående uddannelser. Det er derfor en væsentlig opgave i fremtiden at skabe klare rammer for, i hvilket omfang den kunstneriske udviklingsvirksomhed, der udføres uden for institutionen af institutionens fagpersonale, i givet fald kan tilskrives institutionen.

Når de videregående uddannelser akkrediteres i Danmark, skal de blandt andet kunne dokumentere, hvordan institutionerne sikrer, at det vidensgrundlag, der ligger til grund for uddannelsen, er til stede på institutionen. De skal tilsvarende kunne dokumentere, at underviserne ved uddannelserne er aktive udøvere inden for videns- og fagfeltet. Dette skal bidrage til at dokumentere, at institutionen vedvarende arbejder for at sikre høj kvalitet i undervisningen.

Derfor skal institutionerne, i den udstrækning uddannelsernes vidensgrundlag er baseret på kunstnerisk udviklingsvirksomhed, sikre, at det kunstneriske miljø, som hører til uddannelsen, er af høj kvalitet.¹⁰ Dette kriterium opfylder institutionerne ved at godtgøre, at uddannelsen blandt andet tilrettelægges og varetages af personer, der driver kunstnerisk udviklingsvirksomhed og fremlægge oversigter over kunstneriske udviklingsarbejder udført ved eller relateret til institutionen gennem de seneste 3 år. Da der ikke hidtil har eksisteret en samlende definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller har været opstillet generelle kriterier for institutionerne samlet, må de institutionsspecifikke kriterier for hvilke aktiviteter, der er kunstnerisk udviklingsvirksomhed, lægges til grund i den første akkrediteringsrunde for de kunstneriske uddannelser.

En særlig problemstilling i denne forbindelse eksisterer for de skoler, som til nu ikke har haft kunstnerisk udviklingsvirksomhed som opgave, og som dermed heller ikke vil kunne påvise et større omfang af denne virksomhed i forbindelse med akkrediteringen. Dette er et forhold, som der naturligvis må tages hensyn til, når disse institutioner skal akkrediteres og som skal afklares i forbindelse med uddannelsernes indplacering i den nationale kvalifikationsramme.

Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

- Omfanget, kvaliteten og indholdet af institutionernes aktiviteter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed bør kunne dokumenteres klart fremover.
- De institutioner, som ikke i henhold til lovgivningen på nuværende tidspunkt har til opgave at udføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed, bør i det omfang kunstnerisk udviklingsvirksomhed alligevel udføres – også dokumentere den virksomhed i overensstemmelse med arbejdsgruppens anbefalinger.

---

¹⁰ Jf. Danmarks Evalueringsinstituts vejledning til akkreditering af uddannelser på Kulturministeriets område, kriterium 9.

3.3 Organiseringen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionerne

Institutionerne tilkendegiver i kortlægningen, at det er helt grundlæggende for institutionernes hovedopgaver, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed finder sted på institutionen.

Institutionernes strategier og retningslinjer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Strategier og planlægning

Institutionerne adresserer kunstnerisk udviklingsvirksomhed med varierende systematik, formalitet og eksplicitet – fra formaliserede diskussioner om strategier og definition af begrebet til de mere uformelle drøftelser om kunstnerisk udviklingsvirksomhed og dens betydning.

De fire design- og arkitektinstitutioner har omfattende og målrettede forskningsstrategier og -planer, hvori kunstnerisk udviklingsvirksomhed indgår mere eller mindre eksplicit som kategori. De to arkitektskolers strategier på området ligger implicit i skolernes forskningsstrategier, idet de to institutioner ikke har nogen overordnet, vedtaget skarp skelnen mellem forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Arkitektskolerne skelner dog ved afrapportering mellem videnskabelig forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed, da aktiviteterne skal vurderes og evalueres efter forskellige kriterier i overensstemmelse med blandt andet anbefalingerne i Kulturministeriets forskningsstrategi fra 2009.

De to designskoler skelner i langt højere grad mellem forskningsprojekter og kunstnerisk udviklingsvirksomhed i deres planlægning. Designskolen Kolding har ikke en eksplicit strategiplan for området, men har nedskrevne retningslinjer og procedurer for designfaglige udviklingsprojekter. Designskolen Kolding forsøger i videst muligt omfang at få sine udviklingsomkostninger dækket gennem ekstern finansiering – først og fremmest fra samarbejdende virksomheder. Danmarks Designskole har en eksplicit definition af udviklingsvirksomhed¹¹ i sin forskningsstrategi samt en intern pulje til gennemførelse af udviklingsprojekter.

De øvrige institutioner har ikke formuleret detaljerede eksplicitte strategier eller handlingsplaner i samme grad som arkitekt- og designskolerne. Rytmaskonservatorium har dog i 2011 udarbejdet en strategi for Forsknings- og Udviklingsaktiviteter ved institutionen 2011-2014, og de øvrige musikkonservatorier har formuleret retningslinjer og rammer for de interne puljer til formålet samt for medarbejdernes adgang til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionen. Det Jyske Musikkonservatorium har for eksempel en forskningsstrategi, som hvert år suppleres med en række generelle retningslinjer for forskningen samt for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, pædagogisk udvikling og almen kulturel virksomhed.

---

¹¹ Baggrunden for Danmarks Designskoles udviklingsbegreb er OECDs forskningsbegreb, som skelner mellem forskning og udvikling. Skolen har opereret med et generelt udviklingsbegreb, der også rummer udviklingsvirksomhed af ikke-kunstnerisk art.

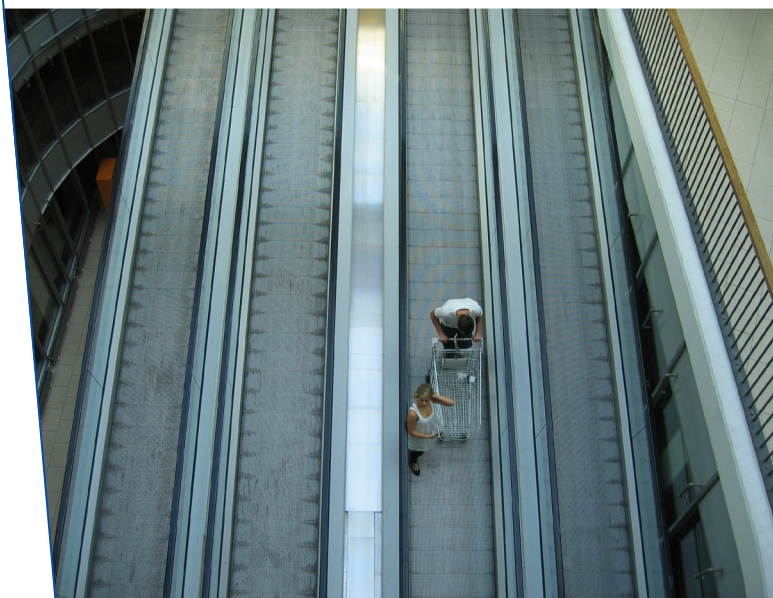
Et egentlig systematisk arbejde med eksplicite målrettede strategier med indsatsområder og overordnede udviklingsplaner specifikt for kunstnerisk udviklingsvirksomhed forekommer således kun i mindre omfang på institutionerne.

Kulturen specielt ved de 'frie kunstners' uddannelsesinstitutioner fordrer en meget høj grad af kunstnerisk frihed og ikke-bundne opgaver for den enkelte praksis. Undervisere på dette højeste niveau rekrutteres med udgangspunkt i den enkeltes unikke praksis. Derfor har der – specielt ved musikkonservatorierne og billedkunstskolerne – ikke i særlig høj grad været tradition for, at institutionens faglige og strategiske planlægning har omfattet det kunstneriske fagpersonales praksis og udviklingsvirksomhed. På den baggrund udtrykker institutionerne bekymring for, at strategisk planlægning, afrapportering og videreformidling vil fjerne værdi og tid fra den egentlige kunstneriske praksis. Den oprindelige 'mesterlære' og den kunstneriske praksis er kendetegnet ved at være i nogen grad subjek-

DET JYSKE MUSIKKONSERVATORIUM

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED OG ADAPTIV MUSIK

Wayne Siegler i Bruuns Galleri

WAYNE SIEGLER | BRUUNS GALLERI / ÅR: 2010 / FOTOGRAF: WAYNE SIEGEL

Bruuns Galleri er – i kraft af stedets høje besøgstal og offentlig tilgængelighed – et oplagt "test site" og udstillingsvindue for adaptiv musik. Ideen med projektet er at skabe en række "site specific" lydinstallationer. Målet er at inddrage publikum gennem anvendelsen af intuitiv interaktion, designet til at vække de besøgendes nysgerrighed, legelyst, og opmærksomhed. Idéoplægget til Bruuns Lydgalleri blev prisbelønnet af Statens Kunstfonds udvalg for kunst i det offentlige rum i oktober 2009.

Listen Up!

På øverste etage i Bruuns Galleri findes der et antal runde ovenlys i forskellige størrelser. Disse ovenlys er udformet som store rør mellem loft og tag. Listen Up er en "lydskulptur", som udnytter fire af disse "rum" til at skabe en anderledes lydoplevelse. Lyden aktiveres, når en eller flere personer befinder sig direkte under det enkelte ovenlys. Lydskulpturen ændres i forhold til tilhørernes bevægelser. Hvert ovenlys har sit eget klanglige "tema". Publikum oplever fire meget forskellige lydverdener under de fire ovenlys.

Hviskende fortove

Midt i det store, åbne "hovedskib" på Bruuns Galleri er der fire meget store rullende fortove, som forbinder de forskellige etager. På grund af de forholdsvis store afstande tager en tur på disse rullende fortove flere minutter. De hviskende fortove er en lydinstallation, som byder på overraskelser på vejen.

tiv, og det er som udgangspunkt fremmed for kunstnerne at skulle indplacere deres værker og praksis som led i en strategisk planlægning.

Indførelse af strategisk planlægning og formelle strukturer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed er således en ny opgave for flere af institutionerne. Mange af underviserne ved de kunstneriske uddannelser er traditionelt knyttet til en 'mesterlære'-tradition, mens uddannelsesinstitutionen som helhed udvikler undervisningsformer præget af dialogen mellem den stringente håndværksoplæring, den teoretiske og praktiske refleksion over eget arbejde samt den selvstændige tilgang til de kunstneriske processer. De tre hovedtyper af vidensgrundlag får i denne udviklingsproces plads side om side: viden fra faglig praksis, kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning. Et flertal blandt institutionerne tilkendegiver dog, at de har intention om – eller allerede er i gang med – at udforme egentlige, målrettede strategi- og handlingsplaner for den kunstneriske udviklingsvirksomhed med indsatsområder og overordnede kompetenceudviklingsplaner.

Alle de kunstneriske uddannelsesinstitutioner arbejder med denne proces, og det er i dette lys, at man skal se de forskellige synspunkter fra læringsmiljøerne i forhold til status for opbygning af formelle strukturer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Institutionerne lægger alle afgørende vægt på, at deres vidensgrundlag i høj grad fortsat baseres på og har rod i praksis, da praksis i meget høj grad er konstituerende for institutionerne og deres videns- og erkendelsesproduktion.

Retningslinjer for og dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed

På de kunstneriske institutioner er det generelt den enkelte medarbejder, som tager det første initiativ til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, ofte med udgangspunkt i egne projekter. Flere af institutionerne pointerer i den forbindelse, at undersøgelserne og aktiviteterne skal udspringe af medarbejdernes kompetencer, viden og ideer.

På Designskolen Kolding, Arkitektskolen Aarhus, Syddansk Musik-konservatorium og Skuespillerskole, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium og Rytmask Musikkonservatorium indgår forslag til og igangværende kunstnerisk udviklingsvirksomhed i MUS-samtaler (medarbejderudviklingssamtaler) eller i kompetenceudviklingsplaner for de individuelle medarbejdere – oftest integreret med individuelle planer for forsknings-, undervisnings- og praksisaktiviteterne. Rytmask Musikkonservatorium har specifikt tilkendegivet, at der ved institutionen er udpræget tilfredshed med, at forsknings- og udviklingsaktiviteter er kædet sammen med kompetenceudvikling.

Hos størstedelen af institutionerne skal forslag om kunstnerisk udviklingsvirksomhed forhåndsgodkendes i et internt udvalg, som følger de opstillede retningslinjer; og der er krav om dokumentation, afrapportering eller formidling undervejs og afsluttende. Mange af institutionerne har fastsat indholdsmæssige retningslinjer for og krav til dokumentationen eller afrapporteringen. I nogle tilfælde er der udarbejdet særskilte retningslinjer for dokumentation af den kunstneriske virksomhed, mens retnings-

linjerne i andre tilfælde gælder for både kunstnerisk udviklingsvirksomhed, forskningsaktiviteter og kunstnerisk praksis.

Ofte stiller institutionerne krav om en afsluttende dokumentation af kunstnerisk udviklingsvirksomhed (og andre aktiviteter). På nogle institutioner, bl.a. Arkitektskolen Aarhus, Rytmisk Musikkonservatorium og Designskolen Kolding, skal den afsluttende dokumentation af kunstneriske udviklingsprojekter desuden bedømmes og godkendes. På Det Kongelige Danske Musikkonservatorium skal den afsluttende dokumentation godkendes.

På alle institutionerne er der en forventning om, at projekter og deres resultater viderefremmes i undervisning, til fagfæller eller til et bredt publikum. Retningslinjerne er her ens for både kunstnerisk udviklingsvirksomhed og andre videnskabelige aktiviteter. Endelig foregår der på nogle af institutionerne (Arkitektskolen Aarhus og Designskolen Kolding) forskellige former for dokumentation eller intern formidling og bedømmelse undervejs i projekterne.

Dokumentationen antager mange former: rapporter, bøger, artikler, posters, koncerter, koncertprogrammer, udstillinger, foredrag, kurser, forelæsninger, logbøger, fotos, videoer, web-baserede blogs. Der kan ofte være en flydende overgang imellem præsentations- og dokumentationsformer, idet værker ofte både udstilles, fremføres og ledsages af skriftlig eller anden varig dokumentation.

Som tidligere omtalt tilkendegiver flere af institutionerne i denne sammenhæng (Kunstakademiets Arkitektskole, Arkitektskolen Aarhus, Designskolen Kolding, Det Jyske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium, Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole og Det Kongelige Danske Musikkonservatorium), at skriftlig dokumentation er den oftest forekommende, men at andre formidlingsformer er nødvendige for at kunne demonstrere vigtige pointer i et værk (fx gennem musik, video eller tegninger).

Få institutioner (Det Jyske Musikkonservatorium, Designskolen Kolding og Arkitektskolen Aarhus) har etableret systematisk kvalitetssikring af kunstnerisk udviklingsvirksomhed på baggrund af objektive kriterier eller ved hjælp af peer-reviews. Andre institutioner udtrykker ønske om at etablere kvalitetssikring af aktiviteterne.

Ansættelsesforhold i relation til kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Kortlægningen viser, at den kunstneriske udviklingsvirksomhed bedrives af institutionernes videnskabelige og kunstfaglige medarbejdere.

Ved Arkitektskolen Aarhus, Kunstakademiets Arkitektskole og Kunstakademiets Billedkunstskoler er der normeret en del af arbejdstiden til de fastansatte underviseres forsknings- og udviklingsaktiviteter, typisk 20-40 %. Således er tiden til kunstnerisk udviklingsvirksomhed en del af den tid, der er afsat til forskning ved disse institutioner.

Ansatte på designskolerne har afsat tid til forskning, men ikke specifik tid til kunstnerisk udviklingsvirksomhed. På Danmarks Designskole er der afsat 10 % 'udviklingstid' for alle undervisere, hvorunder også kunstnerisk udviklingsvirksomhed kan bedrives. Danmarks Designskole har i 2008 etableret en 'Pulje til udviklingsaktiviteter' med det formål at tildele fastansatte undervisere frikøb eller tilkøb til gennemførelse af udviklingsaktiviteter med henblik på at styrke undervisningens videns- og erfaringsgrundlag. I puljen er afsat 2000 arbejdstimer årligt, og projekterne forventes afrapporteret i skriftlig form og skal kunne anvendes umiddelbart i undervisningssammenhæng. På Designskolen Kolding er der ligeledes mulighed for at ansøge om tid eller midler til kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

DESIGNSKOLEN KOLDING

DESIGNFAGLIG UDVIKLINGSVIRKSOMHED

*Hybrid fiber belysning
– rettet mod et mindre, økologisk fodaftryk*

DEN FÆRDIGE UDSKILLING "HYBRID FIBER BELYSNING – RETTET MOD ET MINDRE ØKOLOGISK FODAFTRYK" / ÅR: 2010 / FOTO: DESIGNSKOLEN KOLDING

Som eksempel på designfaglig udvikling fremhæver Designskolen Kolding et udviklingsprojekt, hvor skolen har samarbejdet med ingeniører fra DTU og forskere med energi og miljø som speciale fra RUC. Fra Designskolen har lektor Vibeke Riisberg, 2 af skolens undervisere og de studerende på ID 3. år deltaget. De har hver især budt ind med forskellige faglige løsninger, og projektet har udviklet samarbejdet omkring lysdesign på mange planer.

Udviklingsprojektet er en del af Designskolen Koldings satsning på bæredygtigt design og grøn energi og tager afsæt i brugen af optiske fibre til omsætning af sollys til indendørs belysning. Udviklingsprojektet er kendetegnet ved at inddrage flere forskellige designfaglige tilgange og løsninger, f.eks. fra industriel design og tekstildesign. Kent Laursen, som ud over at undervise på DK også er industriel designer, har således udviklet en hybridpære, der både kan omsætte sollyset fra de lysledende fibre og lukrere på en LED-pære, hvis – og når – sollyset svigter.

Tekstildesigner og underviser Helle Trolle har eksperimenteret med at væve de lysledende fibre til lystæpper, som f.eks. kan bruges som orienteringslys i mørke vinduesløse gange. Projektet blev udstillet i sin helhed på RUC og rejste siden rundt til andre samarbejdspartnere og interessenter, inden det blev sat op på Designskolen Kolding i foråret 2011. Endelig er der udarbejdet en rapport om projektet.

Forskningstiden for ansatte ved Arkitektskolen Aarhus med forskningsret varierer (professorer har typisk 35 % forskningstid, lektorer har 25 % og adjunkter 50 % forskningstid). Forskningstiden kan efter aftale udnyttes til kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Øvrige ansatte har 10 % udviklingstid, der ikke alene anvendes til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men også anvendes til udvikling af faglige aktiviteter, undervisningsforløb mv. Der er ingen krav om godkendelse af aktiviteterne i de 10 % udviklingstid hos Danmarks Designskole eller Arkitektskolen Aarhus.

Konservatorierne adskiller sig fra de ovennævnte institutioner ved, at medarbejderne ikke automatisk får tildelt tid til forskning og kunstnerisk udvikling (FoKU). Alle konservatorierne har afsat en vis del af deres samlede midler og årsværk til forskning og udvikling, men medarbejderne skal formulere og foreslå FoKU-aktiviteter og ansøge om midlerne eller tiden hertil. De fire musikkonservatoriers faglige årsværk til FoKU-aktiviteter udgør typisk 10-20 % af institutionens samlede faglige årsværk.

Ved nogle af ovennævnte institutioner (Kunstakademiets Billedkunstskoler, Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole og Det Kongelige Danske Musikkonservatorium) indgår medarbejdernes kunstneriske virksomhed mere eller mindre i den tid, der er afsat til forskning og udvikling, mens Det Jyske Musikkonservatorium og Rytmask Musikkonservatorium har faste retningslinjer, der skelner mellem ressourceallokering til forskning og til andre videnskabelige aktiviteter.

Statens Teaterskole og Den Danske Filmskole har en ansættelsesstruktur, der ikke specifikt afsætter tid til udviklingsarbejde eller forskning. Undervisere og uddannelsesledere udfører derfor kunstnerisk udviklingsvirksomhed i det omfang, det kan passes ind i deres tid og giver mening i forhold til undervisningen – og i deres fritid. Begge institutioner har mindre puljer, der benyttes til enkelte 'frikøb' til mindre projekter.

Således er den kunstneriske udviklingsvirksomhed ved alle institutionerne typisk initieret og gennemført af det fastansatte fagpersonale og ofte integreret med medarbejdernes kunstneriske praksis eller forskning. Men der er væsensforskellige rettigheder og forpligtelser for de ansatte ved institutionerne til specifikt at bedrive kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Rettighederne og forpligtelserne afhænger af institutionens struktur, hvorvidt personalet er ansat med forsknings- og udviklingstid eller skal søge om dette, og af omfanget af midler og tid afsat til kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Brug af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i undervisningen

Kortlægningen viser, at deciderede retningslinjer for, hvordan kunstnerisk udviklingsvirksomhed indgår i eller danner basis for undervisningen, tilsyneladende kun eksisterer i begrænset omfang på institutionerne i dag. Men den viden og erkendelse, der opnås i den kunstneriske udviklingsvirksomhed, tilgår undervisningen gennem de undervisere, som bedriver kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Denne situation er parallel med universiternes forskningsbaserede undervisning, hvor definitionen er, at undervisningen udføres af aktive forskere.

En del af institutionerne finder, at de studerende bliver introduceret relativt systematisk til kunstnerisk udviklingsvirksomhed; og nogle af institutionerne finder, at deres studerende selv gennemfører kunstnerisk udviklingsvirksomhed i studiet. Flere steder er det en del af undervisningen, at de studerende skal opstille rammer for og gennemføre kunstnerisk udviklingsvirksomhed, fx undervisning i eksplicit refleksion og kritisk analyse af kunstneriske processer, dokumentation, teori og erkendelsesmetoder og lign. Et eksempel er et undervisningsrelateret projekt ved Designskolen Kolding, der handler om at udvikle og dokumentere en undervisningsform. Samtidig fungerer projektet som en videreformidling af en metode til tilrettelæggelse af et undervisningsforløb.

Ikke desto mindre tilkendegiver hovedparten af institutionerne, at begrebet ikke bruges eksplicit af underviserne eller de studerende, og at kunstnerisk udviklingsvirksomhed således ikke er en kendt eller brugt term hos de studerende, ligesom forskellen mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis ikke lader til at være kendt i udpræget grad.

Rytmask Musikkonservatorium har dog et decideret fag i kunstnerisk udviklingsvirksomhed, hvor den studerende udvikler sine færdigheder inden for kunstneriske udviklingsprocesser og -metoder. Statens Teaterskole har også gennem de senere år arbejdet på systematisk at præsentere sine studerende for begrebet og tilknyttede arbejdsmetoder.

Mange af institutionerne har intentioner om at eksplicitere kunstnerisk udviklingsvirksomhed i undervisningen med henblik på at gøre de studerende selv i stand til bevidst at formulere og reflektere over egen udviklingsvirksomhed.

Netværk og samarbejde vedr. kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Kortlægningen viser, at samtlige institutioner deltager i adskillige netværk og har en lang række samarbejdspartnere i form af kunstneriske uddannelsesinstitutioner og universiteter, nationalt og internationalt. Alle institutionerne har flere formelle samarbejdsaftaler på institutionelt niveau samt uformelt samarbejde og netværksdeltagelse på individniveau. De videregående kunstneriske uddannelser har et meget stort internationalt indslag i institutionerne i form af internationale undervisere og gæstelærere.¹²

Størstedelen af institutionernes samarbejder og netværk har fokus på uddannelsesprogrammer eller kunstnerisk praksis og i nogle tilfælde forskning, mens eksplicit samarbejde om kunstnerisk udviklingsvirksomhed fremtræder mindre markant.

Samtlige institutioner finder de eksisterende netværk og samarbejder på såvel institutionelt niveau som individniveau værdifulde og finder, at der

---

¹² Se rapporten: 'Internationalisering ved de kunstneriske og kulturelle uddannelser', Kulturministeriet 2011.

er tale om aktiviteter, der bidrager til at vedligeholde og udvikle institutionens vidensgrundlag. Konservatorierne understreger for eksempel, at de (for så vidt angår institutionens aktiviteter samlet set, altså ikke specifikt i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed) er fuldstændig afhængige af et stærkt internationalt samarbejde og netværksdeltagelse, såvel på det formelle institutionelle niveau som gennem de netværk og samarbejder, som underviserne og de studerende selv bringer ind til institutionen personligt og uformelt.

Flere af institutionerne, fx design- og arkitektskolerne, har endvidere målrettede strategier for omfattende samarbejde med offentlige og private aftagervirksomheder, og der er for disse institutioner adskillige konkrete eksempler på kunstnerisk udviklingsvirksomhed, hvor aftagervirksomheder er involveret. Den Danske Filmskole har ligeledes et stærkt ønske om at påbegynde projekter i samarbejde med filmbranchen.

DEN DANSKE FILMSKOLE

K(R)Y(D)S – KUNSTNERISK UDVIKLINGSARBEJDE OMKRING FILMISK KONTINUITET

FRAMEGRAB FRA STUDIEØVELSE 2011 / KREDITERING:
DEN DANSKE FILMSKOLE

På film løses relationen mellem to mennesker, som oftest i det man kalder "et kryds". Omvendt ville man som regel, når to mennesker mødes i et kys, opleve dette som et kryds. Krydset er dermed en grundlæggende grammatisk enhed, som må udforskes for at forstå filmsproget. I den forstand består krydset som konstruktion af en indfoldning og komplicering af faglige spørgsmål som afstand, brændvidde, geometri, beskæring, lys og klipning samt spørgsmål til krop, sanselighed, stemning, klang og atmosfære. Endvidere optræder krydset både som helhed og fragment, som et samlet udsagn om en rumlig og tidlig kontinuitet og et immanent brud på samme.

I en række sammenhænge kan man anskue krydset som filmens laboratorium og afsøgningen af dets mulige udsigelsesformer som en eksperimentel praksis. Opstillinger af legemer, adfærdskomplekser og afvikling af operationer optages og dokumenteres for senere at danne baggrund for refleksion over filmen som konstruktion og dernæst innovation af den enkeltes personlige udtryk.

Den kunstneriske udviklingsvirksomhed består i at studere denne "montages" enkelt dele og virkeformer, samtidig med at indføre et kropsligt og sanseligt forhold i den enkelte instruktørs arbejde med det dokumentariske felt.

Projekt og forløb er gennemført af filminstruktør, arkitekt og ph.d. Morten Meldgaard i samarbejde med studerende og lærere ved Den Danske Filmskoles Tv-Afdeling v. Arne Bro. Projektet tænkes publiceret i en særlig publikation og dvd udgivet af Den Danske Filmskole.

Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen anbefaler specifikt, at:

- Institutionerne fortsætter med at udvikle og fremme deres kunstneriske udviklingsvirksomhed, blandt andet gennem strategisk planlægning samt etablering af strukturer og retningslinjer på området, herunder:
  - Strategisk prioritering af institutionens kunstneriske udviklingsaktiviteter og -områder – i lighed med strategisk planlægning på forskningsområdet – med henblik på at styrke institutionens profil, uddannelser eller kunstneriske praksis. Den strategiske prioritering kan med fordel baseres på en kortlægning af institutionens behov for kompetence samt eksisterende og potentielle kompetenceområder for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.
  - Udvikling og etablering af strukturer for igangsætning og gennemførelse af de prioriterede aktiviteter samt for anvendelse af resultaterne. Herunder allokering af selvfinansiering (basismidler) til området samt evt. identificering og udvikling af eksisterende medarbejderprofiler samt rekrutteringsplanlægning i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed (men naturligvis i relevant afbalancering med øvrige opgaver). I denne forbindelse ønsker arbejdsgruppen specifikt at gøre opmærksom på nødvendigheden af at sikre den viden, institutionerne opnår gennem underviserne. De kunstneriske uddannelsesinstitutioner benytter i udpræget grad deltidsansatte samt eksterne undervisere, der er aktive i det kunstneriske miljø uden for institutionerne, som ikke har arbejdstid ved institutionen til at bedrive kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Institutionerne bør derfor udvikle strategier for, hvordan resultaterne af den kunstneriske udviklingsvirksomhed indlejres på institutionsniveau og ikke forbliver hos eller forsvinder med den enkelte underviser.
  - Formulering af specifikke fordringer til og retningslinjer for den prioriterede kunstneriske udviklingsvirksomhed – blandt andet kriterier for gyldigheden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, procedurer og krav i forbindelse med igangsætning, gennemførelse, dokumentation samt anvendelse af resultaterne.
  - Udvikling og etablering af netværksrelationer og eksternt samarbejde om kunstnerisk udviklingsvirksomhed på såvel institutionelt niveau som individuelt medarbejderniveau, og med såvel søsterinstitutioner som aftagervirksomheder, nationalt og internationalt – med henblik på at øge institutionernes viden og kompetencer samt styrke institutionernes profiler inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed og generelt.
- Institutionerne tager udgangspunkt i den fælles definition ved planlægning, organisering og styring af den kunstneriske udviklingsvirksomhed – blandt andet med henblik på at kunne dokumentere og afrapportere den kunstneriske udviklingsvirksomhed, der gennemføres for offentlige midler, samt for at kunne deltage i konkurrencen om bevilninger internt eller fra eventuelle centrale stipendie- eller projektprogrammer.

- Institutionerne etablerer et fælles forum eller netværk med henblik på national og international erfaringsudveksling og kompetenceudvikling vedrørende kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Erfaringsudvekslingen kan vedrøre institutionernes organisering, styring, registrering og opgørelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, metodiske tilgange til kunstnerisk udviklingsvirksomhed samt bedømmelse af projekter m.m.

3.4 Definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionerne

Kortlægningen viser, at der på alle institutionerne er fokus på og overvejelser om krav til den kunstneriske udviklingsvirksomhed samt om definition og afgrænsning af aktiviteten.

Danmarks Designskole og Designskolen Kolding¹³ har som tidligere omtalt en eksplicit formel definition af aktiviteten. En række af de øvrige institutioner har endnu ikke lagt sig fast på eksplicitte, formaliserede definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed på egen institution og inden for eget fagområde, men afventer det arbejde, der pågår med herværende rapport.

Statens Teaterskole læner sig p.t. op ad den norske definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed. På nogle af institutionerne (Det Jyske Musikkonservatorium, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium) indeholder retningslinjerne for aktiviteten en delvis definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Kunstakademiets Arkitektskole har defineret bedømmelseskriterier for kunstnerisk udviklingsvirksomhed i forbindelse med nedsættelse af et bedømmelsesudvalg for en doktorafhandling ved institutionen.¹⁴

---

¹³ Designskolen Koldings ramme for 'Designfaglige Udviklingsprojekter': "Designfaglige udviklingsprojekter kan deles op i to kategorier: 1) Grundlæggende Udviklingsprojekter: *Eksperimenterende, begrebsudvidende projekter, som systematisk behandler og afprøver praksis og teori med det formål at opnå nye designfaglige erkendelser.* 2) Anvendte Udviklingsprojekter: *Undersøgende og eksperimenterende projekter, der søger at løse konkrete designfaglige problemstillinger. Målet er at skabe ny viden om specifikke problemer. Et systematisk arbejde der anvender allerede eksisterende viden.*"

¹⁴ Ifølge bedømmelsesudvalget for den pågældende doktorafhandling bør følgende kriterier være imødekommet for et kunstnerisk forskningsarbejde/doktorafhandling:

1. "Det må kunne sandsynliggøres, at det eksperimentelle arbejde med det stoflige har været en uomgængelig nødvendighed for formuleringen af en ny indsigt eller erkendelse. Ikke blot et supplement til eller illustration eller efterrationalisering af et teoretisk arbejde.
2. Kunstnerisk forskning eller arkitektfaglig grundforskning må adskille sig fra almindelig værkproduktion ved eksplicit at være underlagt en form for metode og systematisk fremgangsmåde.
3. Den tavse erkendelse må gøres diskursiv, for at den kan kommunikeres, diskuteres, problematiseres og gøres operativ for andre. Arbejdet må indeholde en tilgængelig refleksion på den erfaring og nye erkendelse, som er opnået i arbejdet med det stoflige.
4. Den formulerede refleksion kan ikke blot være arkitektens egen filosofiske fortolkning af eget værk, men må have en systematisk og generaliserende karakter, der gør den anvendelig for professionen."

SYDDANSK MUSIKKONSERVATORIUM

KUNSTNERISK UDVIKLINGSVIRKSOMHED

*Om at nærme sig kunst uden
krav om altid "at forstå"*

KREDITERING: MICHAEL MAXIMILIAN HERMANSEN

Professor Mogens Christensen har de seneste år arbejdet i dybden med struktureret kreativitet som væsentligt grundlag for en del pædagogisk og formidlingsmæssig virksomhed. Det kunstneriske kreativetsbegreb er af en beskaffenhed, der let lader sig anvende af børn og unge. Dette arbejde mundende ud i bogen *Sed Vitae* (Folkeskolens Musiklærerforenings Forlag) i 2010. Bogen henvender sig til lærere i skolesystemet samt til kunst- og kulturformidlere. Bogen har de abstrakte kunsttilgange – primært musik og bevægelse men også nonfigurativ billedkunst – som sit omdrejningspunkt, med en bevidst undgåelse af "verbal" forståelse. Det kunstneriske kreativetsbegreb gennemløber ofte en del faser: idegenerering, udvikling, strukturering, formdannelse, performance. De kreative faser foregår i grupper, og sammensætningen af kreative team indgår i bogen. Genereringsfasen kan tage udgangspunkt i alle emner. I en didaktisk-pædagogisk sammenhæng kan det ønskede emne præciseres og itonesættes. Gennem maieutik kan man fortælle sin musikalske historie ind i emnet, men da afsenderen lægger dét i lydene, hun vil, og modtageren dét i dem, han vil, opstår der ikke u håndterbare sandt/falsk-situationer. Sådanne genskabelsesprocesser har i vid udstrækning vist sig at skabe en betydelig større motivation for og fordøjelse af læring. Genereringsfasen kan også gå fra læringsområdet til erkendelsesområdet: At det, der forsøges itonesat, kan være af eksistentiel værdi - dødsfald i familien, skilsmisse, hvad-skal-der-blive-af mig? Ved at løsrive genereringsemnet fra den didaktiske tilgang, bliver fortegnet tættere på den rene kunstneriske tilgang.

Børn og unge befinder sig fint i de abstrakte universer. Langt bedre end de voksne forestiller sig. Og den underfundige leg, skabelsen af formen i stedet for a priori formgivning, struktureringen og kvalificering af eget materiale samt det performative nedslags disciplin skulle gerne gøre disse børn og unge lidt bedre i stand til at tackle deres personlige kreativitet.

Filmskolen har valgt at definere sig væk fra begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed, idet skolen finder, at dette begreb bliver for indholdsløst ved at udskille en særskilt udviklingsaktivitet fra institutionens praksis. Filmskolen påpeger, at udvikling indgår i og er en central del af de daglige praktiske aktiviteter på institutionen, hvorfor udviklingsbegrebet pr. definition allerede er opfyldt. Filmskolen finder det på den baggrund nødvendigt at opstille nogle krav til de forskningsaktiviteter, skolen ønsker at iværksætte, især med henblik på at hæve et værk op på et niveau, hvor det rækker ud over værket og kunstneren selv, og dermed kan indgå i fagets vidensopbygning.

De to designskoler, de fire musikkonservatorier og Statens Teaterskole peger på et krav om nyhedsværdi og refleksion over et kunstnerisk værk som en del af kravet til kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Opnåelse af ny viden, som har relevans (for uddannelsen eller for aftagergrupper) er et andet kriterium, der bliver nævnt af et flertal af institutionerne.

Der er blandt en række af institutionerne enighed om, at kunstværket eller produktet er selvstændigt og meningsbærende i kraft af sit eget iboende kunstneriske sprog og de løsninger, der påpeges i produktet, og i kraft af sit diskursive forhold til andre kunstværker og de kulturelle kontekster, de indgår i. Der er enighed om, at kunstneriske udtryk kan læses og tolkes af fagfolk, på samme måde som matematikere fx læser matematiske formler – en læsning som ikke nødvendigvis er forståelig for almenheden.

Men der er også støtte til (Danmarks Designskole, Designskolen Kolding, Det Jyske Musikkonservatorium, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium, Arkitektskolen Aarhus, Kunstakademiets Arkitektskole og Statens Teaterskole), at refleksionen i den kunstneriske udviklingsvirksomhed skal gøres eksplicit og dokumenteres gennem et varigt og reproducerbart medie (fx på skrift, cd eller dvd), for således at gøre refleksionen tilgængelig for undervisningen, en bredere kreds af fagfæller, aftagervirksomheder og et bredt publikum.

Flere institutioner tilkendegiver, at en skriftlig dokumentation af refleksionen er den mest benyttede dokumentationsform, men mange (herunder flere af dem, som ser fordele i skriftlig dokumentation) finder, at man samtidig bør værne om det kunstneriske sprog og muligheden for at uddanne sig til det højeste kunstneriske niveau uden samtidig at skulle kunne levere skriftlige præstationer på samme niveau som kandidater fra de videnskabelige uddannelser.

Forholdet mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning

Flere af institutionerne (Arkitektskolen Aarhus, Designskolen Kolding, Danmarks Designskole, Det Jyske Musikkonservatorium, Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium og Statens Teaterskole) skelner begrebsmæssigt skarpt mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning, også selvom Arkitektskolen Aarhus og Det Kongelige

Danske Musikkonservatorium opererer med et mindre skarpt skel mellem aktiviteterne på de to områder. De otte institutioner benytter således et forskningsbegreb, der er i overensstemmelse med definitionen af forskning i Forskningsstrategi på Kulturministeriets område (marts 2009), og som kan betegnes som et alment forskningsbegreb.

Kunstakademiets Billedkunstskoler har hidtil skelnet mindre skarpt mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning i deres definition af begreberne, medens Kunstakademiets Arkitektskole hidtil har fundet, at både kunstnerisk udviklingsvirksomhed og videnskabeligt arbejde falder inden for det almene forskningsbegreb. Arkitektskolen har dog altid skelnet mellem videnskabeligt arbejde, der frembringer viden, og kunstnerisk udviklingsvirksomhed, som Arkitektskolen anser for reflekteret kunstnerisk virksomhed. Kunstakademiets Arkitektskole har i 2011 arbejdet meget aktivt med begrebet på institutionen og fremlagt en række kriterier til bedømmelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.¹⁵

På trods af forskellige opfattelser af skelnen mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning lægger fx de fire design- og arkitektskoler samt Billedkunstskolerne eksplicit vægt på værdien i at kæde kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskningsaktiviteter sammen, og alle fem institutioner finder, at mange af deres forskningsprojekter også indeholder stærke elementer af kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Designskolen Kolding fremhæver, at udviklingsprojekter kan være kortere og typisk er mere operationelle end forskningsprojekter, og anfører endvidere, at udviklingsaktiviteter ofte er løftestang for eksterne parters involvering, idet kunstnerisk udviklingsvirksomhed typisk giver hurtigere afkast end forskning.

Forholdet mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis

Størstedelen af institutionerne (Statens Teaterskole, Det Jyske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium, de to designskoler og de to arkitektskoler) har endvidere en klar begrebsmæssig skelnen imellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis.

Syddansk Musikkonservatorium og Skuespillerskole er aktuelt ved at fastlægge den konkrete skelnen mellem de to aktiviteter ved institutionen. For nogle af institutionernes vedkommende (Det Jyske Musikkonservatorium, Rytmisk Musikkonservatorium og de to designskoler) er denne skelnen formuleret ved klare fordringer til – eller definitioner af – kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

---

¹⁵ Forslag til kriterier til bedømmelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved Kunstakademiets Arkitektskole marts 2011 (Kunstakademiets Arkitektskole er pr. 2.6. 2011 en del af Kunstakademiets Skoler for Arkitektur, Design og Konservering)

- 1.1 Dokumentation: *Kunstnerisk udviklingsvirksomhed er reflekteret kunstnerisk virksomhed.*
- 1.2 Tydelighed: *Kunstnerisk udviklingsvirksomhed skaber ny kunstnerisk værdi.*
- 1.3 Tæthed: *Kunstnerisk udviklingsvirksomhed er rettet mod verden.*
- 1.4 Dybde: *Kunstnerisk udviklingsvirksomhed udvikler kunsten.*

Statens Teaterskole, der som nævnt endnu er på forsøgsstadiet med sine projekter, har formuleret foreløbige kriterier for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, som illustrerer en klar skelnen mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og praksis.

For arkitektskolerne har der hidtil eksisteret en skelnen, der var formuleret på overordnet niveau (eller en implicit skelnen foretaget af de enkelte medarbejdere), men uden en klar institutionel eksplicitering af forskellene mellem de to kategorier. Dette har ændret sig på Kunstakademiets Arkitektskole med de kriterier for bedømmelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, der er fremlagt i marts 2011.¹⁶

Imidlertid er der andre af institutionerne (Kunstakademiets Billedkunstskoler og Det Kongelige Danske Musikkonservatorium), hvis rammer for eller beskrivelser af kunstnerisk udviklingsvirksomhed er mere rummelige, således at mere udpræget kunstnerisk praksis også er delvist omfattet af dette begreb.

Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

- Den harmoniserede, overordnede definition af begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed kan bidrage til at skabe grundlag for de enkelte institutioners etablering af klare strukturer og begreber, som er nødvendige, hvis institutionerne skal kunne organisere, styre og synliggøre deres aktiviteter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.
- Det er vigtigt at bevare det nære samspil mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed, forskning og kunstnerisk praksis på institutionerne, men en begrebsmæssig adskillelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed fra videnskabelig forskning såvel som fra kunstnerisk praksis vil bidrage til at synliggøre kunstnerisk udviklingsvirksomhed og dennes vigtighed – og dermed bidrage til at fremme politisk og ressourcemæssig fokus på området.

---

16 Jf. note 14.

BILAGSLISTE

- Bilag 1: Kommissorium for udredning om kunstnerisk udviklingsvirksomhed
- Bilag 2: Kunstnerisk udviklingsvirksomhed i nordisk og international kontekst og referencer
- Bilag 3. Spørgeguide til interviews med uddannelsesinstitutionerne
- Bilag 4: Program for seminar 4. juni 2010 om kunstnerisk udviklingsvirksomhed arrangeret af arbejdsgruppen på Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler

Bilag 1

Kommissorium for udredning om kunstnerisk udviklingsvirksomhed

19. januar 2010

Baggrund

I forlængelse af *Forskningsstrategi for Kulturministeriets område*, som blev offentliggjort den 9. marts 2009, igangsætter Kulturministeriet nu et udredningsarbejde, der fokuserer på kunstnerisk udviklingsvirksomhed på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner.

Forskningsstrategiens formål var blandt andet at klarlægge forskningsbegrebet og tilgrænsende begreber på baggrund af mange års debat om definitionen og afgrænsningen af forskning på ministeriets område. Forskningsstrategien peger på vigtigheden af, at der foretages en tilsvarende afklaring af området for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, da der ikke på nuværende tidspunkt er opstillet konkrete, eksplicite definitioner eller kriterier for kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

Den overvejende del de kunstneriske uddannelsesinstitutioner har som forpligtelse at kvalificere de studerende til kunstnerisk virksomhed. Det gælder dog ikke Konservatorskolen og Biblioteksskolen.

En del af institutionernes grundlag for at kvalificere de studerende til udøvelse af kunstnerisk virksomhed er, at der på institutionen både bedrives kunstnerisk virksomhed og kunstnerisk udviklingsvirksomhed, og at den kunstneriske udviklingsvirksomhed er en del af det vidensgrundlag, som bidrager til kvalificeringen af institutionens studerende.

Med dette udgangspunkt er det ønsket, at der på tværs af uddannelsesinstitutionerne skabes større klarhed over institutionernes kunstneriske udviklingsvirksomhed, samt at grænsefladerne for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, kunstnerisk virksomhed og forskning drøftes og afklares. Dette skal ske for at sikre, at der ved opgørelse og vurdering af de kunstneriske uddannelsesinstitutionernes aktiviteter og resultater er muligt at identificere omfanget og kvaliteten af alle videnselementer.

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner er omfattet af lov om videregående kunstneriske uddannelser under Kulturministeriet samt lov om Danmarks Biblioteksskole. I henhold til lovgivningen indgår forskning, kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk virksomhed med forskellig vægt på uddannelserne:

- Kunstakademiets Arkitektskole, Arkitektskolen Aarhus og Kunstakademiets Billedkunstskoler skal bedrive forskning og udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed.
- Danmarks Designskole og Designskolen Kolding får fra 2010 status som højere, videregående uddannelse og får dermed i medfør af lovgivningen samme vidensgrundlag som arkitektskolerne.
- Kunstakademiets Konservatorskole og Danmarks Biblioteksskole er ikke forpligtede til at udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men er derimod forpligtede til at bedrive forskning.
- Musikkonservatorierne skal udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kan bedrive forskning.

- Statens Teaterskole, Den Danske Filmskole og Glas- og Keramikskolen på Bornholm skal – inden for hver deres kunstområde – kvalificere de studerende på et kunstnerisk og praktisk grundlag, men er ikke eksplicit forpligtede til at udøve kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller bedrive forskning.

Ifølge den politiske flerårssaftale for Kulturministeriets videregående uddannelser for perioden 2007-2010 skal alle de kunstneriske uddannelsesinstitutioner akkrediteres af et uafhængigt akkrediteringsråd. Da kunstnerisk udviklingsvirksomhed på en række institutioner er en del af institutionens vidensgrundlag, vil der i akkrediteringen blive stillet krav om, at institutionen skal kunne dokumentere omfanget af den kunstneriske udviklingsvirksomhed, hvilke aktiviteter der er tale om, og hvorledes viden fra disse aktiviteter tilgår uddannelserne.

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed har en selvstændig værdi og betydning på uddannelsesinstitutionerne, og derfor igangsættes dette udredningsarbejde, der skal præcisere begrebet, og tydeliggøre, på hvilken måde kunstnerisk udviklingsvirksomhed indgår i institutionens vidensgrundlag i samspil med forskningen.

På den baggrund nedsættes en arbejdsgruppe, som sekretariatsbetjenes af Kulturministeriets departement.

Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen består af eksperter og interessenter, der kan bidrage med erfaringer og indsigt på området.

Arbejdsgruppen består af

- kontorchef Frank Rechendorff Møller (Kulturministeriet), formand
- rektor Mikkel Bogh (Kunstakademiets Billedkunstskoler)
- rektor Sverre Rødahl (Statens Teaterskole)
- (rektor) Staffan Henriksson (Arkitektskolen Aarhus)
- rektor Bertel Krarup (Det Kongelige Danske Musikkonservatorium)
- lektor og leder af Forskerskolen Henrik Oxvig (Kunstakademiets Arkitektskole)
- uddannelseschef Lone Dalsgaard (Designskolen Kolding)
- forskningsprofessor Peter Vuust (Det Jyske Musikkonservatorium)
- centerchef, Anette Østerby (Kunststyrelsens Billedkunstcenter)
- lektor Frederik Tygstrup (Institut for Kunst og Kulturvidenskab).

Formål

Formålet med udredningen er at skabe klare rammer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed og dermed kvalitetssikre den kunstneriske udviklingsvirksomhed. Derudover skal kunstnerisk udviklingsvirksomhed hævdes og konsolideres parallelt med forskning. Dette skal ske gennem en tydeliggørelse af vidensgrundlaget, herunder en præcisering og harmonisering af begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed og tilgrænsende begreber.

Arbejdsgruppens opgaver

Arbejdsgruppen skal lave et udredningsarbejde, der afleveres som en rapport med anbefalinger. Arbejdsgruppen skal:

- udarbejde et fælles begrebssæt, der kan bidrage til at præcisere, hvad der er kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk praksis, således at det bliver muligt at afgrænse, hvilke aktiviteter der kan rummes inden for disse begreber
- foretage en afdækning af eksisterende praksis for kunstneriske udviklingsvirksomhed på de kunstneriske uddannelser

- foretage en perspektivering til udenlandske erfaringer i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed
- kortlægge den økonomi og de personaleressourcer, der anvendes til kunstnerisk udviklingsvirksomhed på de kunstneriske uddannelser
- foretage en udredning af institutionernes organisering og styring af den kunstneriske udviklingsvirksomhed – herunder belyse, i hvilket omfang institutionerne arbejder systematisk med samlede udviklingsstrategier samt kompetenceudvikling af medarbejdere med ansvar for aktiviteten. Hvem driver kunstnerisk udviklingsvirksomhed, og hvordan er de ansatte forpligtet i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed?
- undersøge, hvordan institutionerne dokumenterer/afrapporterer i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed, og om der i den anledning er behov for nye procedurer
- foretage en afdækning af, hvordan kunstnerisk udviklingsvirksomhed bruges i undervisningen
- afdække mulighederne for praksisbaserede kunstneriske udviklingsstipendiat, jvf. Flerårsaftalen
- vurdere, om der er behov for en justering af lovgrundlaget for de kunstneriske videregående uddannelser
- komme med forslag til en hensigtsmæssig styring og strukturering af arbejdet med kunstnerisk udviklingsvirksomhed, herunder allokering af ressourcer, der sikrer en høj faglig kvalitet
- komme med forslag til, hvordan man kan øge synligheden og styrke anerkendelsen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i forhold til forskning
- komme med forslag til, hvordan man kan styrke det tværfaglige samarbejde mellem de kunstneriske uddannelser
- vurdere betydningen af netværksdannelse på internationalt plan og komme med forslag til, hvordan denne netværksdannelse kan styrkes
- komme med forslag til, hvordan samspillet mellem kunstnerisk virksomhed, kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning kan styrkes.

Tidshorisont

Arbejdet forventes afsluttet primo 2011, idet der dog vil blive anmodet om en delrapport i efteråret 2010 med arbejdsgruppens foreløbige overvejelser, som input til de politiske forhandlinger om en flerårsaftale for de kunstneriske uddannelser 2011-14.

Bilag 2

Kunstnerisk udviklingsvirksomhed i nordisk og international kontekst

Arbejdsgruppen har undersøgt tiltag og erfaringer vedr. kunstnerisk udviklingsvirksomhed i Norge, Finland, Østrig og Sverige på basis af notater, foreliggende rapporter mv. (Se referenceliste bagest i dette bilag). De nordiske lande er valgt, fordi det er dem, vi oftest sammenligner os med, og som de danske kunstneriske uddannelsesinstitutioner har en del samarbejde med. Østrig er valgt, fordi der i 2010 blev etableret et støtteprogram direkte rettet mod kunstnerisk udviklingsvirksomhed.¹⁷

Arbejdsgruppen afholdt den 4. juni 2010 et arbejdsseminar på Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler med oplæg fra en række internationale eksperter på området. Seminaret gav værdifuld indsigt i internationale forhold for de deltagende fra de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner og for arbejdsgruppen. På seminaret blev erfaringer fra England og Tyskland også fremlagt. (bilag 4 for program)

Beskrivelsen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i de fire lande omfatter: kunstnerisk udviklingsvirksomhed i lovgivningen, Third-cycle grader inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, programmer til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed samt definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.

For hvert af disse forhold har arbejdsgruppen opsummeret sine observationer og perspektiveringer vedrørende de fire landes tilgange til kunstnerisk udviklingsvirksomhed samt sammenlignet med de danske forhold på området.

Arbejdsgruppen har valgt ikke at foretage en eksplicit præsentation af de drøftelser vedrørende kunstnerisk udviklingsvirksomhed, der foregår i de forskellige europæiske fællesorganisationer, som kunstneriske uddannelsesinstitutioner er medlemmer af. Ikke desto mindre indgår udviklingen på dette område som implicit baggrundsviden bag arbejdsgruppens udredning – qua arbejdsgruppens medlemmers kendskab hertil inden for de forskellige kunstneriske områder samt kendskabet til arbejdet med udviklingen af de kunstneriske uddannelser i den fælleseuropæiske organisation for kunstuddannelsesinstitutioner, ex. European League of Institutes of the Arts (ELIA), The European Association of Conservatories (AEC), International Association of Universities and Colleges of Art, Design and Media (CUMULUS) og European Association for Architectural Education (EAAE) (ref. 12, 17 og 18).

¹⁷ På designområdet er der i Danmarks Designskoles rapportserie 'Copenhagen Working Papers on design' en gennemgang af fem udenlandske parallelle institutioners tilgang til og forhold mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og forskning (Ref: (2010 // No. 3 // Artistic Practice and Modern Design Education (PDF) Af Kirsti Andersen, Nina Lyng, Thomas Schødt Rasmussen og Troels Degn Johansson [[Preliminary version](#)]).

1.1 Kunstnerisk udviklingsvirksomhed i andre landes lovgivning

I **Norge** er kunstnerisk udviklingsvirksomhed, eller på norsk 'kunstnerisk utviklingsarbeid' indført i Universitets- og højskoleloven av 1995 som en parallel til forskning og 'faglig utviklingsarbeid'. I 'Forskrift om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger' (FOR 9/2/2006 nr. 129) er kunstnerisk virksomhet sidestillet med kunstnerisk utviklingsarbeid (ref.2 og 4).

I **Sverige** er kunstnerisk udviklingsvirksomhed, der på svensk benævnes 'konstnärligt utvecklingsarbete', sidestillet med forskning i 'Högskolelagen'. I 1992 præciserede loven, at højskolerne har til opgave at formidle: "1) utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet och 2) forskning och konstnärligt utvecklingsarbete samt annat utvecklingsarbete". Den 1. januar 2010 blev det indført i Högskolelagen, at de kunstneriske højskoler, som ikke kan tildele den 'almindelige' ph.d.-grad, kan tildele graden 'konstnärlig doktorsexamen' (kunstnerisk ph.d.-grad) (ref. 6 og 7).

De konstnärlige högskolar i **Finland**, der fik status som højere videregående læreanstalter (universiteter) i perioden 1970-1990, er omfattet af den finske Universitetslagen (ref. 15). Ifølge loven har de omfattede universiteter og højskoler "till uppgift att främja den fria forskningen och den vetenskapliga och konstnärliga bildningen, att meddela på forskning grundad högsta undervisning och att fostra de studerande till att tjäna fosterlandet och mänskligheten. Då universiteten fullgör sina uppgifter ska de främja livslångt lärande, samverka med det övriga samhället samt främja forskningsresultatens och den konstnärliga verksamhetens genomslagskraft i samhället.

Universiteten ska ordna sin verksamhet så att hög internationell kvalitet säkerställs inom forskning, konstnärlig verksamhet, utbildning och undervisning med iakttagande av etiska principer och god vetenskaplig sed."¹⁸

I den finske universitetslov benyttes ikke termen kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men udelukkende forskning og kunstnerisk virksomhed, som ligestillede aktiviteter.

I **Østrig** er kunstnerisk udviklingsvirksomhed, der på tysk benævnes 'Entwicklung und Erschließung der Künste' (med den officielle engelsksprogede oversættelse: arts-based research), sidestillet med (videnskabelig) forskning i bemærkningerne til den østrigske lov om fremme af forskning og teknologiudvikling¹⁹. Kunstnerisk udviklingsvirksomhed indgår også som et område i § 1 i den østrigske universitetslov²⁰(ref.5).

Der er ikke formuleret definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i de fire landes love eller i de tilknyttede bemærkninger og bestemmelser – ligesom disse dokumenter ikke formulerer definitioner af forskning.

¹⁸ § 2 i den officielle svenske version af den finske universitetslov (ref.15). <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2009/20090558#a558-2009#a558-2009>.

¹⁹ Bundesgesetz zur Förderung der Forschung und Technologieentwicklung (Forschungs- und Technologieförderungsgesetz – FTFG) BGBl Nr. 434/1982, senest ændret ved BGBl I Nr. 36/2007, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2000_48_1/2000_48_1.pdf.

²⁰ 120. Bundesgesetz: Universitätsgesetz 2002 sowie Änderung des Bundesgesetzes über die Organisation der Universitäten und des Bundesgesetzes über die Organisation der Universitäten der Künste (NR: GP XXI RV 1134 AB 1224 S. 111. BR: 6697 AB 6717 S. 690.), BGBl I Nr. 120/2002, http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2002_120_1/2002_120_1.pdf.

Perspektivering og sammenligning med danske forhold

Den store forskel i forhold til lovgivning i Danmark er, at det kunstneriske felt opleves mere ligestillet med videnskabelig forskning, idet de undersøgte lande har én integreret lovgivning, der rummer vidensproduktion på videregående uddannelser. I Danmark eksisterer der en lovgivning vedrørende universiteterne og forskning og en separat lovgivning vedrørende de kunstneriske uddannelser og vidensproduktionen her. I lovgivningen vedrørende de kunstneriske videregående uddannelser er kunstnerisk udviklingsvirksomhed og (videnskabelig) forskning ligestillede. Men da denne lovgivning omfatter et langt mindre område end den 'samlede' danske lovgivning for de videregående uddannelser i Danmark, 'glemmes' den kunstneriske vidensproduktion ofte på bekostning af den videnskabelige forskning.

1.2 Third-cycle grader inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Norge har siden 2003 haft et stipendieprogram for "kunstnerisk udviklingsarbeid" (vedtaget i Stortinget dec. 2001). Programmet, der er forankret ved Kunsthøgskolen i Bergen, har til formål at "kvalificere for kunstnerisk virksomhed, og for annet arbeid i samfunnet hvor det stilles store krav til kunstnerisk kompetanse og innsikt." I opdragsbrevet fra Utdannings- og Forskningsdepartementet står der bl.a., at: *"Hensikten med programmet er at kunstutdanningene og fagmiljøenes kompetanse skal komme opp på høyeste kunstneriske nivå. Spesielt for dette stipendieprogrammet er at selve kunstutøvelsen skal stå i sentrum for stipendiatenes prosjekter, og være tilrettelagt for kunstnerisk utviklingsarbeid."* Stipendieprogrammet anses for at være på third cycle-niveau, en 'kunstnerisk ph.d.', men giver ikke nogen formel uddannelsesstitel eller grad (ref.3 bilag 1 og 2).

Stipendieprogrammet opstiller en række kriterier for godkendelse af stipendiaten/projektet. Det er bl.a. et krav, at der dels er et selvstændigt kunstnerisk arbejde, dels en eksplicit kritisk refleksion. Det kunstneriske projekt skal være et selvstændigt kunstnerisk arbejde på et højt internationalt niveau i forhold til originalitet, udtryk, konsistens, aktualitet og formidling. Arbejdet skal bidrage til at udvikle ny indsigt, kundskab og/eller erfaring. Derudover skal kandidaterne levere en eksplicit, kritisk refleksion relateret til det kunstneriske arbejde, der er udført. Den kritiske refleksion skal være offentligt tilgængelig og af varig karakter. Kandidaten vælger selv medie og form for den eksplicite kritiske refleksion. (ref.2 og 3). For at kunne blive optaget som stipendiat skal ansøgeren opfylde de norske faglige krav til en "høgskolelektor i kunstfag". Et stipendieprojekt er normeret til et omfang af tre års fuldtidsarbejde.

I **Sverige** blev der, som nævnt, etableret en formel third-cycle-grad, "konstnärlig doktorsexamen", i 2010. Ligeledes er der blevet etableret en særskilt "forskerskole" inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed i september 2010. Forskerskolen skal ledes af et konsortium bestående af størstedelen af de svenske kunstneriske højskoler. Den skal omfatte 20 stipendiater i perioden 2010-2014, hvorefter den forventes at blive evalueret (ref. 6 og 8). Lovbemærkningerne forklarer de overordnede retningslinjer for den nyligt etablerede konstnärlig doktorsexamen.

I overensstemmelse med deres universitetsstatus kan de **finnske** videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner tildele den 'almindelige' ph.d.-grad. Ph.d.-uddannelsen er i Finland normeret til at vare 4 år. I udgangspunktet skal kunstnstitutionernes ph.d.-uddannelser leve op til de traditionelle krav til en (videnska-

belig) ph.d.-grad, men bestemmelserne giver de kunstneriske uddannelsesinstitutioner en vis frihed til individuelt at indrette et ph.d.-program på uddannelsens/fagets præmisser og opstille egne bestemmelser og kriterier for gradsoptagelsen²¹. Stipendiaten skal således blandt andet: *“Skrive en doktorafhandling og forsvare denne offentligt...Inden for områderne de skønne kunster, musik, kunst og design samt teater og dans kan en stipendiat offentligt demonstrere viden og kunnen inden for det pågældende fagområde / kunstgenre.”*²²

Blandt de enkelte institutioners bestemmelser er der betragtelige variationer i ph.d.-afhandlingernes teoretiske/reflekterende komponenter, alt efter graden af fokus på kunstnerisk arbejde. Reglerne ved Akademiet for de Skønne Kunster tillader f.eks., at den dokumenterede, teoretiske del af det fireårige ph.d.-projekt blot behøver at svare til cirka et halvt års arbejde. Et fællestræk for ph.d.-uddannelserne ved de kunstneriske højskoler/fakulteter er, at der er fokus på samspil mellem kunstnerisk praksis og forskning.²³

I **Østrig** er der ikke formaliseret en særskilt ‘ph.d.-grad’ inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, men et støtteprogram for kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Der eksisterer dog også en Ph.d. in practice, hvor der afsluttes med en afhandling, som er det essentielle produkt og genstand for evaluering.²⁴

Perspektivering og sammenligning med danske forhold

Der er udelukkende i Sverige indført en formel kunstnerisk third cycle-grad, nemlig ‘konstnärlig doktorsexamen’. Bestyrelsen for det norske stipendieprogram har dog i 2009 anbefalet, at de bestående stipendiater fra Norge får en ‘doktorgrad

21 Ref. 15: Government Decree on University Degrees (794/2004), *Section 21 Objectives of scientific and artistic postgraduate education*:

1. The aim of postgraduate education is that the student: (1) becomes well-versed in his/her own field of research and its social significance and gains knowledge and skills needed to apply scientific research methods independently and critically and to produce new scientific knowledge within his/her field of research; (2) becomes conversant with the development, basic problems and research methods of his/her own field of research; and (3) gains such knowledge of the general theory of science and of other disciplines relating to his/her own field of research as enables him/her to follow developments in them.

2. In the field of art and design, the aim of postgraduate education may be, in addition to the aims listed in subsection 1, that the student gains knowledge and skills for independently conceiving methods of artistic creation or creating products, objects or works which fulfil high artistic demands.

3. In the fields of fine arts, music, and theatre and dance, the aim of postgraduate education may, in addition to or instead of the aims referred to in subsection 1, that the student gains knowledge and skills for independently conceiving methods of artistic creation or products or transactions which fulfil high artistic demands.

22 Ref. 15: Government Decree on University Degrees (794/2004), *Section 22* Requisite components of the doctorate degree:

1. To be awarded a doctorate, the student must: (1) complete the required postgraduate studies; (2) demonstrate independent and critical thinking in the field of research; and (3) write a doctoral dissertation and defend it in public.

2. In the fields of fine arts, music, art and design, and theatre and dance, a student admitted to postgraduate education may demonstrate in public the knowledge and skills required by the university.

23 The doctoral degree at the Finnish Academy of Fine Arts differs from most other postgraduate degrees in art and artistic research in that the main element of the prepared demonstration of knowledge and skill is the production part, with 60–80 per cent of the demonstration’s credits yielded by creative work. Consequently, the students admitted to the program are primarily artists whose work and working methods demonstrate a research-oriented approach or attitude; the students are not necessarily oriented towards theory. (Research in Art and Design in Finnish Universities, Evaluation Rapport 2009).

24 <http://blogs.akbild.ac.at/phdinpractice/phd-in-practice/faqs/>.

(PhD). I Finland kan man som nævnt opnå en 'almindelig' ph.d.-grad, hvor en omfangsrig andel af 'afhandlingen' kan bestå af dokumentation af kunstnerisk virksomhed, mens den skriftlige del af ph.d.-afhandlingen kan være af mindre omfang.

I Danmark eksisterer der ikke formelt en Third-cycle grad i 'kunstnerisk udviklingsvirksomhed'. Solistuddannelsen ved de danske konservatorier, som er en overbygning på kandidatuddannelsen, er ikke på nuværende tidspunkt i den nationale kvalifikationsramme en Third-cycle grad. Solistuddannelsen er således ikke fuldt parallel til en 'almindelig' ph.d.-grad i udstrækning og har ikke formulerede strukturer, der gør den til kunstnerisk udviklingsvirksomhed. Dette rykker dog ikke ved, at solistuddannelsen er uddannelse til højeste kunstneriske niveau inden for den udøvende og skabende musik.

De kunstneriske uddannelsesinstitutioner, der udbyder ph.d.-graden – efter samme krav og under samme struktur som den videnskabelige ph.d. – uddanner dog mange ph.d.ere, hvor betydelige dele af afhandlingen består af en egen kunstnerisk produktion. Ph.d.-ansøgninger med en betydelig grad af kunstnerisk udviklingsvirksomhed – specielt fra arkitektskolerne – har endvidere opnået forskningsstøtte fra de 'videnskabelige' forskningspuljer i Danmark.

1.3 Programmer til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Svensk støtteprogram til netværkssamarbejde og -projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

I 2000/2001 etablerede den svenske regering 'Konstnärlig Forskning och Utveckling' (KFoU) som et af seks støtteområder, der skulle administreres under Vetenskapsrådet. I perioden 2001-2007 har Vetenskapsrådet bevilget i alt 94 millioner SEK til syv 'kollegier', dvs. netværk i form af samarbejde mellem en kunstnerisk højskole og en højskole eller et universitet med forskerkompetence. I samme periode har Vetenskapsrådet desuden bevilget 21 millioner SEK til syv mindre projekter inden for KFoU (ref. 6 og 8). Vetenskapsrådets baggrundsmateriale specificerer ikke retningslinjerne for støtte til projekter inden for KFoU for perioden 2001-2007, ligesom de heller ikke beskriver rammer eller retningslinjer for støtte til KFoU-aktiviteterne *efter* 2007.

Støtteområdet 2001-2007 blev evalueret i 2007 af et internationalt panel, som udtrykte kritik af Vetenskapsrådets administrative og indholdsmæssige håndtering af støtteprogrammet og af rapporteringen af kollegiernes erfaringer. Panelet anbefalede bl.a., at der bliver formuleret kriterier for kvalitetssikring af de projekter, der støttes (ref. 10).

Finske støtteprogrammer for 'konstforskning' (ref. 14)

Finlands Akademi²⁵ og Centralkommissionen för konst²⁶ har i samarbejde gennemført to specifikke programmer (calls) til støtte for interaktion mellem kunst og forskning. Det er Finlands Akademi, som er den vigtigste støttekilde for 'konstforskning' (art research). Akademiet støttede forskningskomponenterne, mens Centralkommissionen för konst støttede de kunstneriske dele af projekterne. Målet med det første program (1998-2001) var at støtte forskning, som involverede

²⁵ Finlands Akademi er det officielle svenske navn for Suomen Akatemia. Det officielle engelske navn er Academy of Finland. <http://www.aka.fi/sv/A/>.

²⁶ Centralkommissionen för konst er det officielle svenske navn for Taiteen keskustoimikunta. Det officielle engelske navn er Arts Council of Finland. http://www.taiteenkeskustoimikunta.fi/default.asp?WCI=wciFrames&strlanguage_id=sw.

kunstneriske produkter/produktion, samt at finde løsninger på praktiske og metodologiske problemer, som mentes at begrænse udviklingen af forskning ved de kunstneriske højskoler. Målet med det andet program (2004-2007) var at styrke forskning og forskeruddannelse.²⁷

Endvidere uddeler Centralkommissionen för konst de såkaldte 'Statens konstnärstipendier' (artist's grants) af en varighed på 1-5 år til forskningsrelateret kunstnerisk arbejde. Bevillingerne tildeles på basis af kunstnerisk peer review, og den akademiske betydning af projekterne vurderes ikke i forbindelse med støtten.²⁸

Norsk program til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Det norske stipendieprogram for kunstnerisk udviklingsvirksomhed er allerede nævnt. Stipendieprogrammet uddeler årligt 3-årige stipendier til kunstnere, der indskrives ved en af de kunstneriske uddannelsesinstitutioner og har disse skoler som 'forskningsbase'. Programmet kan også i begrænset omfang tildele støtte til kunstværker og produktioner m.v., som er en del af den kunstneriske udviklingsvirksomhed.

Østrigsk program til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed

I Østrig har Der Wissenschaftfonds (FWF) etableret et program til støtte af projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed, 'Programm zur Entwicklung und Erschließung der Künste' (PEEK), maj 2009 (ref.5). Programmet blev igangsat i 2009 med et årligt bevillingsbudget på cirka 1,8 millioner euro.

Formålet med 'Programm zur Entwicklung und Erschließung der Künste' er at forbedre kvaliteten, omfanget, udbredelsen og effekten af kunstnerisk virksomhed i Østrig ved hjælp af kunstnerisk udviklingsvirksomhed (Entwicklung und Erschließung der Künste). Programmets fokus er på "*produktionen af kunstnerisk viden, som er ledsaget af refleksion og således fører til en øgning og fremskridt i samfundets viden.*" Dette uddybes med, at "*...typiske kunstneriske produkter ... godt kan være en del af et arbejdsprogram for et kunstnerisk udviklingsprojekt... Men programmet retter sig ikke mod at støtte kunstnerisk produktion i sig selv ...*".²⁹ Programforslaget opstiller endvidere en række forventede resultater og indikatorer for effekten af programmet.

²⁷ Jf. ref. 14, *Evaluation Report: Research in Art and Design in Finnish Universities*, Academy of Finland, 4/09. www.aka.fi/publications. På side 18 står der bl.a.: Om 1998-programmet: "The aim of the 1998 call was to find solutions to practical and methodological problems that were seen to have limited the development of research carried out at art universities." og "The goal was to fund research that included artistic products/productions as a whole and to find solutions to problems that were related to the funding of the artistic components of research conducted at art universities." Om 2004-programmet: "The aim of the second application round in 2004–2007 was to strengthen research and researcher training in the field of arts and to promote the interaction between art and research."

²⁸ Jf. ref. 14, side 19, hvor der bl.a. står: "The arts councils operating under the auspices of the Arts Council of Finland have granted individual artists grants for productions and working grants for one to five years, also called artist's grants, for research-related artistic work."

²⁹ Jf. ref. 5, "Program for Arts-based Research (PEEK), Austrian Science Fund, Austria, May 2009", som er den officielle engelsksprogede version af PEEK-programmet. står der i "1. Preamble", andet afsnit bl.a.: "...The focus of the FWF's **Program for Arts-based Research (PEEK)** is different: the production of artistic knowledge that is accompanied by reflection and so leads to an increase and advancement in society's knowledge." og længere nede står der: "...typical artistic products such as concerts, performances, exhibitions or compositions within a laboratory of aesthetics or as a demonstration of proof of concept may well form part of a Program of work for an Arts-based Research (PEEK) project. However, the program does not aim to support artistic production in itself, e.g. a concert, a work of fine art or a scenic realization."

Bevillinger tildeles på baggrund af en række kvalitetskriterier opdelt i tre hovedkriterier. Det første omhandler kvaliteten af projektforslagene, mens de to andre hovedkriterier handler om kvaliteten af de menneskelige og fysiske ressourcer i projektet samt kvaliteten af "andre aspekter" (potentielt effekt af projektet og PR-arbejde, som kan profilere kunstnerisk udviklingsvirksomhed (Entwicklung und Erschließung der Künste) over for offentligheden). Kvaliteten af projekterne – og af deres formidling og indbyrdes samspil – skal vurderes og garanteres ved hjælp af en uafhængig internationalt benchmarket procedure, som vil blive tilpasset Der Wissenschaftsfonds' (FWF's) metoder.

Perspektivering og sammenligning med danske forhold

Alle de fire undersøgte lande har etableret programmer til støtte for kunstnerisk udviklingsvirksomhed og/eller 'kunstnerisk forskning', hvis man indregner det norske stipendieprogram som et støtteprogram. Mens der er etableret en særskilt bestyrelse (programstyre) for det norske stipendieprogram, forvaltes de tre andre landes støtte til kunstnerisk udviklingsvirksomhed af de pågældende landes panderter til de danske forskningsråd under Ministeriet Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser. (Det er kun i Danmark, at dele af de kunstneriske uddannelser er placeret under landets kulturministerium). I Finland har der desuden været to ad hoc-opslag (calls) i et *samarbejde* mellem Finlands Akademi og Centralkommissionen för konst.

I Danmark eksisterer der fortsat to separate støttesystemer – henholdsvis forskningspuljer og kunststøttepuljer – som Statens Kunstråd og Statens Kunstfond. For eksempel uddeler sidstnævnte ca. 80 mio. kr. årligt til arbejdslegater, -stipendier og kunstneriske projekter. I kunststøttesystemet forstås arbejdsstipendierne ofte som en mulighed for at udøve såkaldt 'kunstnerisk grundforskning', og et kriterium for tildeling af støtte er ofte, om kunsten bidrager med noget nyt. Der er ikke på nuværende tidspunkt offentlige puljer, hvor der er mulighed for at søge specifikt til projekter inden for kunstnerisk udviklingsvirksomhed som en selvstændig kategori, men som omtalt ovenfor er der sket en åbning over for 'projekter med indhold af kunstnerisk udviklingsvirksomhed' under forskningspuljerne – under forudsætning af, at disse søges som forskningsprojekter og lever op til det almene forskningsbegreb.

Det direkte formål i de fire landes stipendie- og støtteprogrammer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed fokuserer på fremme af kunstnerisk virksomhed og kunstnerisk udviklingsvirksomhed, idet de finske programmer som nævnt fokuserer på at fremme kunstnerisk virksomhed og *forskning*. Der er imidlertid afgørende forskelle på, i hvilket omfang og i hvilken specifikationsgrad landene supplerer de direkte formål med mere overordnede, *samfundsrelaterede* formål og ligeledes formål, der er relaterede til udviklingen af kunstarten og kunstarten og kunstarten.

1.4 Eksempler på udenlandske definitioner af kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, Norge

I Norge har man i de senere år debatteret definitionen af kunstnerisk udviklingsvirksomhed bl.a. ved de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, og der er formuleret en definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed.³⁰ Senest har et miniudvalgt ledet af Grete Refsum, som blev udpeget af Universitets- og Høgskolerådet i 2010, foreslået en ny definition af begrebet³¹. Miniudvalget udtrykker bl.a., at der i såvel undervisning som faglig diskurs er nødt til at være en artikulert/eksplicit refleksion eller teoretisering af de handlinger, som har fundet sted – hvis der skal være tale om kunstnerisk udviklingsvirksomhed, som repræsenterer en parallel til forskning. “Gjennom den eksplisitte refleksjonen skapes og drives diskursen i faget,” siger udvalget videre (ref.1 og 2). Miniudvalgets foreslåede definition (2010) er følgende:

Kunstnerisk utviklingsarbeid dekker kunstneriske prosesser som fører frem til et offentlig tilgjengelig kunstnerisk produkt. I denne virksomheten inngår det normalt en eksplisitt refleksjon rundt utviklingen og presentasjonen av kunstproduktet.

Miniudvalget har desuden set nærmere på det norske stipendieprogram. Ifølge miniudvalget kunne følgende definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed formuleres på baggrund af det norske stipendieprogramms kriterier for området (ref.1 og 2):

Kunstnerisk utviklingsarbeid dekker kunstneriske prosesser som fører frem til et offentlig tilgjengelig kunstnerisk produkt, og i tillegg presenterer en kritisk refleksjon knyttet til utviklingen og presentasjonen av kunstproduktet, samt dokumentasjon av eventuelle faglige nyvinninger.

Med hensyn til det afsluttende produkt i stipendiearbejdet – den ‘kritiske refleksion’ – står det kandidaten frit selv at vælge medium og form.

Definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, Sverige

Der er ikke formuleret en formel eller fælles definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i Sverige. Den svenske stat har siden 1977 “*rutinmässigt fördelat årliga bidrag för konstnärlig utveckling till högskolorna utan preciserade krav på redovisning eller rapporter*”. Traditionelt kan bidraget anvendes meget frit – til gæ-

³⁰ Rapporten “**Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid**” fra februar 2007 til Kunds-kabsdepartementet formuleret følgende definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed i Norge: “*Kunstnerisk utviklingsarbeid dekker kunstneriske prosesser som fører fram til et offentlig tilgjengelig kunstnerisk produkt. I denne virksomheten kan det også inngå en eksplisitt refleksjon rundt utviklingen og presentasjonen av kunstproduktet*”... Rapporten og definitionen er udarbejdet af en arbejdsgruppe på syv personer fra universitets- og højskolesektoren, ledet af professor Harald Jørgensen fra Norges Musikkhøgskole, udpeget i 2006 af Utdannings- og Forskningsdepartementet. Jørgensen-udvalgets definition indebærer, at det kunstneriske produkt er nok i sig selv, men man *kan* i tillæg hertil lave en eksplicit redegørelse for sine refleksioner (ref.1 og 2, Jørgensen-udvalgets kommissorium fremgår af reference 4).

³¹ Universitets- og høgskolerådets (UHR) Forskningsutvalg (FU) nedsatte i 2009 en arbejdsgruppe som skulle udarbejde en rapport som skulle give indspil til spørgsmålet om Fou-basert undervisning. Arbejdsgruppen var sammensat af personer som repræsenterede disciplinfag, professionsfag og kunstfag. Gruppen var ledet af Seniorrådgiver FoU/Professor II Grete Refsum, med en refencegruppe. UHR-rapporten Utdanning+FoU forelå juli 2010: http://www.uhr.no/documents/utdanningogfou_ferdigrapport_260810.pdf.

steprofessorer, studierejser, materiale, udgivelse af skrifter, udstillinger, stipendier etc. (ref.6).

I det følgende gengives nogle af de opfattelser af kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnärlig forskning, som udtrykkes af svenske aktører på området.

I bemærkningerne til **lovforslaget om** etablering af graden **konstnärlig doktorsexamen** (ref. 7), udtrykkes der en skelnen mellem begreberne (*videnskabelig*) forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed (konstnärlig utvecklingsarbete), om end disse anses for ligestillede. Til gengæld udtrykker bemærkningerne, at lovforslaget ikke skelner mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk forskning, og lægger op til overvejelser om, hvorvidt man i højskolereguleringen kan opgive begrebet kunstnerisk udviklingsvirksomhed til fordel for begrebet kunstnerisk forskning.

Desuden anføres det i bemærkningerne, at formuleringen *vetenskaplig avhandling* ikke passer til en konstnärlig doktorsexamen, idet såvel "*vetenskaplig som avhandling kan uppfattas som styrande mot de avhandlingsformer som traditionellt används inom andra områden.*" Derfor er der i lovforslaget valgt formuleringen *dokumenterat konstnärligt forskningsprojekt*. Det anføres i bemærkningerne, at man med denne formulering opnår, "att det konstnärliga forskningsprojektet helt eller delvis kan redovisas i andra former än traditionell tryckt form."

I et notat om forskningsstrategier (ref. 11) fra den svenske højskole **Konstfack**, som er organiseret i ti institutioner, står der blandt andet, at 'konstnärlig utvecklingsarbete' "*har hittills utgjort de konstnärliga högskolornas motsvarighet till forskning vid övriga lärosäten*".

I forbindelse med kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved Konstfack "*har akademiska redovisningsformer införts då projektens resultat prövas med opponentsystem liknande universitetens när det gäller uppsatser och avhandlingar.*" Ifølge notatet består den hyppigste form for kunstnerisk ph.d.-afhandling af en kunstnerisk del og en tekstdel, og i forbindelse med forskeruddannelse er det hverken efterstræbelsesværdigt med en traditionel akademisk forskningsmetodik eller en metode, som er præcis ens for alle kunstneriske udtryksmåder og arbejder.

Det fremgår endvidere af notatet, at Konstfack skelner mellem kunstnerisk udviklingsvirksomhed og kunstnerisk forskning, ligesom Konstfack udtrykker, at det er nødvendigt at skelne mellem "*konstnärligt arbete, konstnärlig forskning och övrig vetenskaplig forskning*".

I forbindelse med kunstnerisk forskning kan det også være værd at nævne, at i følge **studieplanen for den kunstneriske forskeruddannelse** ved de kunstneriske højskoler i Malmø (Lunds Universitet) "*utgår studierne från ett självständigt konstnärligt utvecklingsarbete, där det konstnärliga arbetet utgör både objekt och metod*", (ref. 11).

Definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, Finland

Heller ikke i Finland er der formuleret en formel eller fælles definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed eller 'konstforskning' (art research, research in art and design).

Ifølge den tidligere omtalte evaluering fra 2009 af forskning i kunst og design i Finland³² fokuserer diskussionen i Finland på, hvordan forskningens undersø-

³² Ref. 14: Evaluation Report: Research in Art and Design in Finnish Universities, Academy of Finland, 4/09. www.aka.fi/publications.

gelsesmønstre og metoder bedst tjener det kunstneriske felt, mens der er mindre fokus på definatorisk at afgrænse forskningen fra den kunstneriske praksis³³. I evalueringsrapporten vurderes det, at forskningsbegrebet er blevet forstået og accepteret i de kunstneriske discipliner, også som værende produktivt i relation til kunstnerisk praksis. I introduktionen til evalueringsrapporten står der desuden, at forskning i kunst ofte fokuserer på det individuelle og unikke fænomen og som konsekvens heraf ikke lader sig generalisere på samme måde som videnskabelige modeller og love. Værdien af kunstnerisk forskning ligger i stedet i *“its important findings on the way human beings perceive and understand the world in which they live.”* Dette reflekterer den opfattelse, at kunstnerisk forskning, eller forskning i kunst, sker på andre præmisser (det unikke fænomen) end den videnskabelige forskning, og at resultaterne af kunstnerisk forskning kan have en anden form og værdi end videnskabelige resultater.

Definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, Østrig

Heller ikke i Østrig er der nogen harmoniseret/fælles definition af begrebet, men det østrigske ‘Programm zur Entwicklung und Erschließung der Künste’ (PEEK), maj 2009 (ref. 5) indeholder en række udsagn om, hvad kunstnerisk udviklingsvirksomhed er. Den officielle engelsksprogede version af programmet anfører, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed (arts-based research) kan opfattes som grundlæggende ‘research’, der fører til opnåelse af viden. Det indebærer udvikling af metoder baseret på kunst og æstetik i modsætning til rent videnskabelige metoder til at opnå viden. Programforslaget bemærker også, at kunstnerisk udviklingsvirksomhed er fundamentalt anderledes end discipliner som litteraturhistorie, kunsthistorie og musikvidenskab, *“som anvender videnskabelige metoder til at studere kunst”*.³⁴

Endvidere fremgår det, at anvendelse af kunstneriske procedurer eller metoder til kunstnerisk produktion normalt er en individuel og subjektiv sag. Men for at ligge inden for PEEK-programmet (og dermed for at opfylde programmets opfattelse af kunstnerisk udviklingsvirksomhed) *“skal den kreative proces reflekteres på en måde, som kan forstås af andre og dokumenteres og præsenteres på en måde, som gør den tilgængelig for fremtidig diskurs og forskning på en varig måde.”*³⁵

Desuden fremgår det af programforslaget, at selv om resultaterne af en kunstnerisk produktion ikke nødvendigvis kan opfylde krav om forståelighed og prøvbarhed, kan kunstnerisk udviklingsvirksomhed ikke desto mindre blive bedømt på basis af dets indhold, metoder, mål og resultater.

³³ Jf. ref. 14, kapitel 3. Der er hentet inspiration hos filosofen John Dewey, som skelner imellem den almindelige undersøgelse og den formelle undersøgelse. Den førstnævnte foretages af alle, mens sidstnævnte er en systematiseret granskning, som også kendetegner den videnskabelige undersøgelse/forskning (Dewey, John. *Logic: The Theory of Inquiry*. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1938, pp. 60–80).

³⁴ Jf. ref. 5, den officielle engelsksprogede version af “Programm zur Entwicklung und Erschließung der Künste” (PEEK), maj 2009, hvor der i 1. Preamble bl.a. står: **“Arts-based Research differs fundamentally from disciplines such as literary criticism and history, art history and musicology, which apply scientific methods to the study of art. Artsbased Research can be understood as fundamental research that leads to the acquisition of knowledge. It implies the development of methods by artistic and aesthetic means as opposed to applying purely scientific processes in order to gain information.”**

³⁵ Jf. ref. 5, hvor der i 1. Preamble bl.a. står: *“Their application and use in particular artistic productions is generally an individual and subjective matter. However, the creative process and its adoption must be reflected intersubjectively, documented and presented in a manner that makes it available for future discourse and research in a lasting way for it to fall within the scope of the Program.”*

Endelig søger PEEK-programforslaget at fremme kunstnerisk udviklingsvirksomhed (arts-based research), som omhandler kreative studier (considerations) af temaer og emner i lyset af udvikling og modtagelse af nye former for kunst og af måder og metoder til kunstnerisk udtryk, normalt i tæt forbindelse med videnskabelig forskning eller dens anvendelse. Programmet søger også at fremme refleksion over tolkningen af kunstværker og inkluderer kapacitetsopbygning og nye strategier for formidling af kunstneriske produktioner.

Perspektivering og sammenligning med danske forhold

Norge er det eneste af de fire undersøgte lande, som har formuleret et forslag til en harmoniseret og fælles definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed. I de tre øvrige lande er der opstillet kriterier for aktiviteterne, og der er eksplicite afgrænsninger af de aktiviteter, der kan betegnes som kunstnerisk udviklingsvirksomhed. De fire landes definitioner, retningslinjer og diskussioner viser forskelle – mellem landene og internt i nogle af landene – i opfattelserne af, i hvilket omfang kunstnerisk udviklingsvirksomhed er det samme som kunstnerisk forskning og hvorledes aktiviteterne adskiller sig fra praksis.

Heller ikke i Danmark eksisterer der en lovgivningsfastlagt definition eller anden officielt sanktioneret definition, men som det fremgår af kapitel 3, eksisterer der efterhånden institutionsspecifikke tilgange (og en specifik definition hos en enkelt institution), som giver en forståelse af, hvad kunstnerisk udviklingsvirksomhed dækker internt på institutionen.

Referencer/litteratur til bilag.2:

1. Kunstnerisk utviklingsarbeid: begrepsavklaring. Gruppe 3 Kunstfag, Grete Refsum med referansegruppe, Norge.2010. http://www.uhr.no/documents/utdanningogfou_ferdigrapport_260810.pdf.
2. Kunstnerisk utviklingsvirksomhed på norsk. Dansk notat med historisk redegørelse vedr. Kunstnerisk utviklingsvirksomhed i Norge. Sverre Rødahl, 2010 Fil: samme navn
3. Evaluering af stipendprogrammet, 2009, Norge
4. Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid. Jørgensen-udvalgets rapport, 2007, Norge
5. Program for Arts-based Research (PEEK), Austrian Science Fund, Austria, May 2009. http://www.fwf.ac.at/en/projects/ar_PEEK_document.pdf
6. Konstnärlig forskning och utveckling (KföU) i Sverige, Henrik Karlsson, indlæg på Seminar om kunstnerisk udviklingsvirksomhed 4. juni 2010 i København.
7. Förslag til examensbeskrivning för konstnärlig doktorsexamen m.m., Utbildningsdepartementet, 4. december 2008.
8. Kontext – Kvalitet – Kontinuitet. Utvärdering av Vetenskabsrådets anslag til konstnärlig forskning och utveckling 2001-2005. Vetenskapsrådets rapportserie, 6:2007. International evaluering.
9. Notis: Expertgrupp får ansvar for konstnärlig forskning. 2009. Og notis: Konstnärlig forskning får egen komité. 2010. www.vr.se
10. Ris og ros över konstnärlig forskning. Artikel om evalueringen af den svenske støtte til KUV 2001-2005. www.vr.se, 6. februar 2008.
11. Forskningsstrategier for Konstfack, Konstfack, 4. november 2003.
12. ELIA, European League of Institutes of the Arts (Den europæiske organisation for kunstuddannelsesinstitutioner), <http://www.elia-artschools.org/ELIA/Mission> og <http://www.elia-artschools.org/ELIA/Manifesto>

13. *Evaluation Report: Research in Art and Design in Finnish Universities*. Academy of Finland, 4/09. Rapport om evaluering af de finske videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner 2008-2009. www.aka.fi/publications
14. Den finske Universitetslov: "Universitetslagen" (24.7.2009/558) <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2009/20090558#a558-2009#a558-2009> Government Decree on University Degrees <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2004/en20040794.pdf>
15. Finnish Higher Education Evaluation Council: *External Review of Finnish Higher Education – Self-evaluation report* (2010)
16. The Finnish Academy of Fine Arts: *The Artists' knowledge - Research at the Finnish Academy of Fine Arts* (2008)
17. The European Association of Conservatories (AEC), <http://www.aecinfo.org/>
18. European Association for Architectural Education (EAAE), <http://www.eaae.be>

Bilag 3

Spørgeguide til interviews med uddannelsesinstitutionerne

- 1) Eksisterende praksis for kunstneriske udviklingsvirksomhed på de kunstneriske uddannelser
  - Har institutionen en nedskreven/vedtaget praksis for kunstnerisk udviklingsvirksomhed?
  - Eksisterer der en fast/vedtaget definition af kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionen? Og hvis ja – hvordan ser denne definition ud i forhold til definitioner for kunstnerisk praksis og forskning?
  - Hvem driver kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionen?
  - Eksisterer der formelle kriterier for personer der driver kunstnerisk udviklingsvirksomhed?
  - Hvordan er de ansatte forpligtede i forhold til kunstnerisk udviklingsvirksomhed?
  - Diskuteres praksis for kunstnerisk udviklingsvirksomhed ved institutionen?
  - Hvordan opleves relationen mellem forskning og kunstnerisk udviklingsvirksomhed i praksis ved institutionen?
  - Har I gode eksempler på, hvordan kunstnerisk udviklingsvirksomhed opfattes ved institutionen?
- 2) Organisering og styring af den kunstneriske udviklingsvirksomhed
  - Arbejdes der ved institutionen systematisk med samlede udviklingsstrategier eller planer for kunstnerisk udviklingsvirksomhed?
  - Hvilke samarbejder/netværk har institutionen nationalt/internationalt?
  - Arbejdes der med kompetenceudvikling af medarbejdere med ansvar for aktiviteten?
  - Hvordan fordeles FoKu midler
- 3) Kunstnerisk udviklingsvirksomhed og undervisningen
  - Fra hvilke miljøer (internt-ekstern ved institutionen) tilgår viden fra kunstnerisk virksomhed uddannelsen?
  - Er der fokus på hvordan kunstnerisk udviklingsvirksomhed indgår i undervisningen?
  - Hvordan introduceres de studerende til begrebet? (sker det systematisk)
  - Er det jeres opfattelse, at de studerende opfatter kunstnerisk udviklingsvirksomhed som en del af deres vidensgrundlag?
- 4) Dokumentation
  - Hvilke procedure benyttes til dokumentation?
  - Dokumenteres aktiviteterne systematisk for nuværende?

Bilag 4

Program for seminar om kunstnerisk udviklingsvirksomhed

Festsalen Charlottenborg 4. juni 2010

Inviterede: relevante personer fra de uddannelsesinstitutioner, der uddanner på kunstnerisk grundlag i Danmark, arbejdsgruppen for udredning af kunstnerisk udviklingsvirksomhed, Kulturministeriets Rektorer, Danmarks Evalueringsinstitut, ACE-Denmark og Kulturministeriet, i alt ca. 100 deltagere.

Aktivitet	Tidsplan	Oplægsholder
Kaffe og registrering	9.30 - 10.00	
Velkomst	10.00 - 10.10	v/Kulturministeriet
Internationale erfaringer	10.10 - 12.40	
“Konstnärlig utveckling, forskning och doktorandprogram i Sverige”	10.10 - 10.45	<i>Henrik Karlsson, docent i musikvidenskab og formand for evalueringen af Videnskabsrådets bevillinger til kunstnerisk forskning 2007</i>
“Kunstnerisk udviklingsarbejd/ Artistic Research. Erfaringer fra Norge”	10.45 - 11.20	Grete Refsum, seniorrådgiver & professor Kunsthøgskolen i Oslo
Kaffepause	11.20 - 11.30	
“Terms and Approaches towards Arts Research. Achievements through Arts Research and Third Cycle Education” “Like pinning a butterfly: grasping artistic research”	11.30 - 12.30	Kirsten Langkilde, Professor, Universität der Künste, Berlin Dame Janet Ritterman, Chairman, Board for FWF Programme for arts-based research (PEEK) Austria, Vice-President Royal College of Music, London
Dialog med oplægsholderne	12.30 - 13.00	Panel af ovenstående oplægsholdere Ordstyrer: Mikkel Bogh, rektor, Kunstakademiets Billedkunstskoler
Frokost	13.00 - 14.00	
Oplæg fra aktive udøvere i Danmark om deres praksis, tilgang og synspunkter, i panel med spørgsmål bagefter “Kunstnerisk udviklingsvirksomhed, den hemmelige forbindelse mellem kunst og forskning” “Images between the Word and the Film”	14.00 - 15.30	Morten Zeuthen, professor, Det Kongelige Danske Musikkonservatorium Maria Finn, ph.d.-studerende, Kunstakademiets Billedkunstskoler Anders Abraham, lektor, Kunstakademiets arkitekt-skole Ordstyrer: Mikkel Bogh, rektor Kunstakademiets Billedkunstskoler
Kaffe	15.30 - 15.45	
Afrunding af dagen – opsamling	15.45 - 16.00	Frank Rechendorff Møller, kontorchef Kulturministeriet